

**Theologie en  
Religiewetenschappen**  
Protestantse Theologische Universiteit

**Uitgave:**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)  
Catharijnesingel 56  
Postbus 8035  
3503 RA Utrecht  
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100  
Fax: 030 230 3129  
E-mail: [info@qanu.nl](mailto:info@qanu.nl)  
Internet: [www.qanu.nl](http://www.qanu.nl)

Projectnummer: Q331

© 2013 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

# Inhoud

<b>Rapport over de masteropleidingen Verdieping en Predikantschap van de Protestantse Theologische Universiteit .....</b>	<b>5</b>
Administratieve gegevens van de opleidingen .....	5
Administratieve gegevens van de instelling .....	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen .....	5
Samenstelling van de commissie .....	6
Werkwijze van de commissie .....	6
Samenvattend oordeel over de kwaliteit van de masteropleidingen .....	9
Behandeling van de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	13
<b>BIJLAGEN.....</b>	<b>35</b>
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie .....	37
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	39
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties .....	49
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	55
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen .....	59
Bijlage 6: Bezoekprogramma.....	63
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	65
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	67

Dit rapport is vastgesteld op **20 november 2013**.



# Rapport over de masteropleidingen Verdieping en Predikantschap van de Protestantse Theologische Universiteit

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

## Administratieve gegevens van de opleidingen

---

### Masteropleiding Verdieping

Naam van de opleiding:	Verdieping
CROHO-nummer:	60264
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wo
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen	- Biblical and historical theology - Systematic theology - Practical theology
Locatie:	Groningen
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31 december 2014

### Masteropleiding Predikantschap

Naam van de opleiding:	Predikantschap
CROHO-nummer:	60261
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wo
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	- Gemeentepredikant (GP) - Predikant-Geestelijk Verzorger (PGV)
Locatie:	Amsterdam (GP) en Groningen (GP & PGV)
Variant(en):	voltijd en deeltijd (enkel Amsterdam)
Vervaldatum accreditatie:	31 december 2014

Het bezoek van de visitatiecommissie Theologie en Religiewetenschappen aan de Protestantse Theologische Universiteit vond plaats op 7 juni 2013 (Amsterdam) en op 11-12 juni 2013 (Groningen).

## Administratieve gegevens van de instelling

---

Naam van de instelling:	Protestantse Theologische Universiteit
Status van de instelling:	bekostigd
Resultaat instellingstoets:	niet van toepassing

## Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

---

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 5.

## **Samenstelling van de commissie**

---

De commissie die de masteropleidingen Predikantschap en Verdieping van de Protestantse Theologische Universiteit beoordeelde, bestond uit:

- Prof. dr. Dirk Hutsebaut (voorzitter), emeritus hoogleraar Godsdienstpsychologie aan de KU Leuven, België;
- Prof. dr. Peter Nissen, hoogleraar Spiritualiteitsstudies aan de Radboud Universiteit;
- Prof. dr. Eibert Tigchelaar, hoogleraar Bijbelwetenschappen aan de KU Leuven, België;
- Prof. dr. Henk Witte, bijzonder hoogleraar Ignatiaanse spiritualiteit aan Tilburg University;
- Dhr. Ezra Delahaye MA (studentlid), research master student Theology and Religious Studies aan Tilburg University.

Drs. Kees-Jan van Klaveren, medewerker van QANU, ondersteunde de commissie als projectleider. Mark Delmartino, MA, freelance medewerker van QANU, was secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

## **Werkwijze van de commissie**

---

De beoordeling van de masteropleidingen Predikantschap en Verdieping van de Protestantse Theologische Universiteit was onderdeel van een clusterbeoordeling. In het kader van deze clustervisitatie worden in de periode tussen oktober 2012 en juli 2013 dertig theologische en religiewetenschappelijke opleidingen van tien verschillende instellingen beoordeeld. De commissie hield haar formele startvergadering in twee sessies: voor de ene helft van de commissie direct voorafgaand aan het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam (op 8 oktober 2012); voor de andere helft direct voorafgaand aan het bezoek in Utrecht (21 november 2012). Tijdens deze startvergaderingen werd de commissie geïnstrueerd, werden de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en kwam het domeinspecifieke referentiekader Theologie en Religiewetenschappen ter sprake. Dat referentiekader is opgenomen in Bijlage 2 bij dit rapport

De commissie Theologie en Religiewetenschappen is samengesteld uit totaal twaalf commissieleden:

- Prof. dr. Dirk Hutsebaut (voorzitter), emeritus hoogleraar Godsdienstpsychologie aan de KU Leuven;
- Prof. dr. Herman Beck, hoogleraar Godsdienstwetenschap, in het bijzonder van de islam, aan Tilburg University;
- Kiki Boomgaard MA, alumna van de Research Master Religious Studies aan de Universiteit van Amsterdam;
- Ezra Delahaye MA, research master student Theology and Religious Studies aan Tilburg University;
- Prof. dr. Olav Hammer, hoogleraar Religiegeschiedenis aan de University of Southern Denmark;
- Prof. dr. Peter Nissen, hoogleraar Spiritualiteitsstudies aan de Radboud Universiteit;
- Prof. dr. Burcht Pranger, hoogleraar Geschiedenis van het Christendom aan de Universiteit van Amsterdam;

- Dr. Sipco Vellenga, Godsdienstsocioloog aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. Eibert Tigchelaar, hoogleraar Bijbelwetenschappen aan de KU Leuven;
- Prof. dr. Stefan Wild, emeritus hoogleraar Islamitische studies en Semitische talen aan de Universiteit van Bonn;
- Prof. dr. Henk Witte, bijzonder hoogleraar Ignatiaanse spiritualiteit aan Tilburg University;
- Prof. dr. Hans-Georg Ziebertz, hoogleraar Religiepedagogiek aan de Universiteit van Würzburg.

Voor ieder bezoek wordt op basis van eventuele belangenconflicten, expertise en beschikbaarheid een (sub)commissie samengesteld, bestaande uit vijf of zes commissieleden. Om de consistentie binnen het cluster te waarborgen woont professor Hutsebaud als voorzitter alle bezoeken bij. Coördinator van de clustervisitatie Theologie en Religiewetenschappen is drs. Kees-Jan van Klaveren, medewerker van QANU. Om de continuïteit te waarborgen voeren de secretarissen van de verschillende bezoeken herhaaldelijk overleg met de coördinator, die tevens bij de slotvergaderingen van de locatiebezoeken aanwezig is.

#### *Voorbereiding*

De Protestantse Theologische Universiteit heeft voor elke te visiteren opleiding een kritische reflectie geschreven. Na ontvangst van de zelfstudies controleerde de projectleider deze op kwaliteit en compleetheid. De projectleider stuurde deze rapporten door naar de deelnemende commissieleden. Deze lazen de rapportages en formuleerden naar aanleiding van de inhoud vragen. De secretaris verzamelde de vragen en groepeerde deze naar onderwerp en gespreksgreemium.

Naast de zelfstudies lazen de commissieleden in totaal veertig scripties. Deze scripties werden aselekt – en in overleg met de commissievoorzitter – gekozen uit een lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studie jaren. Bij het trekken van de steekproef werden eindcijfer en afstudeerrichting als stratificatiecriteria gehanteerd. Ook werd gestreefd naar een evenredige verdeling over afstudeerrichtingen in verhouding tot het totaal aantal afgestudeerden in die richtingen.

#### *Bezoek*

Voorafgaand aan het bezoek stelde de projectleider in overleg met de commissievoorzitter en vertegenwoordigers van de opleidingen een programma voor het bezoek samen. Dit bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 6. De commissie heeft beide standplaatsen van de Protestantse Theologische Universiteit bezocht en bereidde de bezoeken voor tijdens interne vergaderingen in Amsterdam op 7 juni 2013 en in Groningen op 11 juni 2013.

Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie de opleidingen verzocht om gesprekspartners te selecteren. Uitgangspunt bij deze selectie was het criterium van representativiteit: de opleidingen selecteerden studenten en alumni uit verschillende studie jaren en afstudeerrichtingen en docenten met een variërende mate van senioriteit. Voorafgaand aan het bezoek werd de selectie van gesprekspartners ter goedkeuring aan de commissievoorzitter voorgelegd. Gedurende het bezoek sprak de commissie achtereenvolgens met een vertegenwoordiging van het College van Bestuur, studenten, docenten, leden van de opleidings- en examencommissie en alumni.

De commissie bestudeerde tijdens het bezoek bovendien het ter inzage gevraagde materiaal. Studenten en docenten werden in de gelegenheid gesteld om buiten de reguliere gesprekken om met de commissie van gedachten te wisselen. Van deze mogelijkheid is geen gebruik gemaakt. Tijdens het bezoek besprak de commissie tijdens interne overlegmomenten haar voorlopige bevindingen over individuele programma's. Het laatste deel van het bezoek gebruikte de commissie voor een interne vergadering ter bespreking en afstemming van de bevindingen over alle programma's. Het bezoek werd afgesloten met een openbare mondelinge rapportage van de eerste indrukken en algemene waarnemingen door de commissievoorzitter.

#### *Rapportage*

Op basis van de bevindingen van de commissie stelde de secretaris een conceptrapport op. De commissieleden die bij het bezoek aanwezig waren werden uitgenodigd om dit rapport te becommentariëren. Na vaststelling van het conceptrapport vroeg de projectleider de betrokken faculteit om het rapport te controleren op feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen werd vervolgens besproken met de voorzitter en, waar nodig, met de overige commissieleden. Daarna is het rapport definitief vastgesteld.

#### *Beslisregels*

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke Standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

#### **Basiskwaliteit**

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

#### **Onvoldoende**

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

#### **Voldoende**

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

#### **Goed**

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

#### **Excellent**

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.



## **Samenvattend oordeel over de kwaliteit van de masteropleidingen**

---

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie Theologie en Religiewetenschappen over de masteropleidingen Verdieping en Predikantschap van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de zelfstudies, de bestudeerde scripties, de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren en de inlichtingen die ze verkreeg tijdens de gesprekken. De commissie heeft voor elke opleiding zowel positieve aspecten opgemerkt als verbeterpunten gesignaleerd. Na deze tegen elkaar te hebben afgewogen, is de commissie tot het oordeel gekomen dat de beide masteropleidingen voldoen aan de eisen voor basiskwaliteit die de voorwaarde zijn voor heraccreditatie.

### **Masteropleiding Verdieping**

#### *Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties*

De eenjarige masteropleiding Verdieping bedient volgens de commissie een niche binnen de theologische masteropleidingen in Nederland. Het academisch-theologische profiel, het brede protestantse perspectief, de openheid naar andere christelijke kerken en de samenwerking met de RUG zijn volgens de commissie belangrijke troeven voor het niveau van de opleiding en de aantrekkingskracht op studenten uit binnen- en buitenland.

De eindkwalificaties van de opleiding voldoen aan de eisen van het DGO en zijn op systematische wijze getoetst aan de Dublin-descriptoren: de commissie stelt vast dat de eindtermen passend zijn voor een academische opleiding op masterniveau. De PThU kan wellicht in het competentieprofiel opnemen dat studenten de bekwaamheid verwerven om op de arbeidsmarkt functies te vervullen die in het verlengde liggen van de opleiding. Deze vaststelling laat onverlet dat de commissie de beoogde eindkwalificaties beoordeelt als voldoende.

#### *Standaard 2: Onderwijsleeromgeving*

De masteropleiding heeft volgens de commissie een interessant programma met een sterke theologische en wetenschappelijke diepgang, die met name buitenlandse studenten een goede opstap biedt naar een eventueel promotietraject. Individuele programmaonderdelen zijn van voldoende kwaliteit – sommige zijn zelfs uitstekend – en bevestigen het beeld dat wetenschappelijke oriëntatie een belangrijke rol speelt binnen de opleiding. Niettemin stelt de commissie voor om de huidige aanpak van de specialisatie ‘Biblical and Historical Theology’ te heroverwegen aangezien de bestudeerde modules niet volledig aan de maat waren.

De PThU heeft in het recente verleden enkele onderwijskundige innovaties doorgevoerd. Zo moet de student centraal staan in het onderwijs en streeft de opleiding naar academische theologiebeoefening. De commissie stelt vast dat deze twee principes inmiddels stevig verankerd zijn in de masteropleiding Verdieping. Twee andere principes, de wisselwerking tussen theorie en praktijk en de competentiegerichte aanpak, zijn volgens de commissie nog niet ingedaald in de opleiding.

De PThU heeft onlangs haar intrek genomen in twee nieuwe vestigingen die volledig gerenoveerd zijn en ruimschoots voldoen aan de eisen die tegenwoordig gesteld worden aan locaties voor academisch onderwijs. De commissie is tijdens het bezoek en de gesprekken tot het oordeel gekomen dat de verschillende componenten van de onderwijsleeromgeving aan de maat zijn: studielast, studeerbaarheid, studiebegeleiding, voorzieningen en kwaliteitszorg zijn alle van meer dan behoorlijk niveau. Docenten beschikken bovendien niet alleen over een

brede inhoudelijke expertise; via acties rond docentprofessionalisering maken ze ook vooruitgang op onderwijskundig vlak. De commissie stelt vast dat de PThU zich terdege bewust is van de onderwijselementen die nog niet aan de maat zijn en is van oordeel dat de instelling daar gepast actie op onderneemt. Het gaat dan met name over aspecten waarover prestatieafspraken zijn gemaakt met de overheid, zoals rendement, contacturen, bko-certificering en studieverblijven in het buitenland. De commissie stelt vast dat de PThU sinds enige tijd veel werk maakt van de onderwijsleeromgeving in haar masteropleiding en beoordeelt deze standaard dan ook als voldoende.

*Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties*

Op het vlak van toetsing heeft de PThU duidelijk beleid geformuleerd en zij is nu druk bezig dit beleid te realiseren. De examencommissie beschikt volgens de commissie over de nodige expertise en commitment om dit proces te sturen. De constructieve houding van de docenten ten aanzien van deze veranderingen mag volgens de commissie met waardering vermeld worden. De PThU beschikt over een duidelijk fraudebeleid op papier, maar kan wat de commissie betreft nog sterker aansturen op een systematische en schriftelijke melding van fraude en plagiaat.

De commissie heeft steekproefsgewijs vastgesteld dat er voldoende variëteit is in de toetsvormen en dat docenten systematisch en uitgebreid feedback bezorgen op de toetsen. De commissie waardeert ook het recent ingevoerde systeem van collegiale toetsing. De scripties uit 2011 en 2012 die de commissie heeft beoordeeld, voldoen qua beoordelingsprotocol nog niet volledig aan de eisen die in het huidige toetsbeleid van de PThU worden gesteld. Het systeem staat inmiddels wel op poten en zal volgens de commissie spoedig zijn nut bewijzen. De scripties zelf vond de commissie van voldoende niveau; ze bewijzen dat studenten die hun masterscriptie met goed gevolg afleggen ook beschikken over alle beoogde eindkwalificaties. De commissie beoordeelt de toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties van de masteropleiding Verdieping dan ook als voldoende.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	<b>voldoende</b>
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	<b>voldoende</b>
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	<b>voldoende</b>
<b>Algemeen eindoordeel</b>	<b>voldoende</b>

**Masteropleiding Predikantschap**

*Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties*

Ontwikkelingen van organisatorische en inhoudelijke aard hebben ertoe geleid dat de PThU vanaf september 2013 een driejarige masteropleiding Predikantschap aanbiedt op twee locaties, met twee afstudeerroutes en in twee varianten. De commissie kan zich vinden in het huidige karakter van de opleiding: een duidelijk zicht op de actuele beroepspraktijk, een heldere onderwijsvisie op de vorming van predikanten en een opleidingsprofiel dat balanceert tussen wat gemeentepredikanten en predikant-geestelijk verzorgers verbindt en onderscheidt.

De eindkwalificaties van de opleiding voldoen aan de eisen van het DGO en zijn op systematische wijze getoetst aan de Dublin-descriptoren: de commissie stelt vast dat de eindtermen passend zijn voor een academische opleiding op masterniveau. Bovendien komen de eindtermen overeen met wat de PKN verwacht van een ambtsopleiding tot predikant en wat de beroepsvereniging VGVZ vooropstelt in een opleiding tot geestelijk verzorger. De commissie beoordeelt de beoogde eindkwalificaties van de masteropleiding Predikantschap dan ook als voldoende.

### *Standaard 2: Onderwijsleeromgeving*

De masteropleiding combineert wetenschapsbeoefening met beroepstraining. Er is volgens de commissie door het hele programma heen een constante wisselwerking tussen theorie en praktijk, waardoor de professionele oriëntatie adequaat is ingebed in het academische karakter van de opleiding. Het Honours programma biedt volgens de commissie een mooie aanvulling op het reguliere mastertraject voor excellente studenten met onderzoeksambities. Enkele behoeften van het werkveld hebben inmiddels hun weg gevonden naar het vernieuwde programma: zo is er volgens de commissie meer aandacht voor praktische en beleidsmatige vaardigheden, het profiel van de predikant-geestelijk verzorger is verduidelijkt en toekomstige gemeentepredikanten worden getraind in het coachen van en leiding geven aan vrijwilligers.

De PThU heeft onlangs haar intrek genomen in twee nieuwe vestigingen die volledig gerenoveerd zijn en ruimschoots voldoen aan de eisen die tegenwoordig gesteld worden aan locaties voor academisch onderwijs. De commissie is tijdens het bezoek en de gesprekken tot het oordeel gekomen dat de verschillende componenten van de onderwijsleeromgeving aan de maat zijn: studielast, studeerbaarheid, studiebegeleiding, voorzieningen en kwaliteitszorg zijn alle van meer dan behoorlijk niveau. Docenten beschikken bovendien niet alleen over een brede inhoudelijke expertise; via acties rond docentprofessionalisering maken ze ook vooruitgang op onderwijskundig vlak.

De commissie stelt vast dat de PThU zich terdege bewust is van de onderwijselementen die nog niet aan de maat zijn en is van oordeel dat de instelling daar gepast actie op onderneemt. Het gaat dan met name over aspecten waarover prestatieafspraken zijn gemaakt met de overheid, zoals rendement, contacturen, bko-certificering en studieverblijven in het buitenland. De commissie stelt vast dat de PThU sinds enige tijd veel werk maakt van de onderwijsleeromgeving in haar masteropleiding en beoordeelt deze standaard dan ook als voldoende.

### *Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties*

Op het vlak van toetsing heeft de PThU duidelijk beleid geformuleerd en is nu druk bezig dit beleid te realiseren. De examencommissie beschikt over de nodige expertise en enthousiasme om dit proces te sturen. De constructieve houding van de docenten ten aanzien van deze veranderingen verdient volgens de commissie een speciale vermelding. De PThU beschikt over een duidelijk fraudebeleid op papier, maar kan wat de commissie betreft nog sterker aansturen op een systematische en schriftelijke melding van fraude en plagiaat.

De commissie heeft steekproefsgewijs vastgesteld dat er voldoende variëteit is in de toetsvormen en dat docenten systematisch en uitgebreid feedback bezorgen op de toetsen. De commissie waardeert ook het recent ingevoerde systeem van collegiale toetsing. De scripties uit 2011 en 2012 die de commissie heeft beoordeeld, voldoen qua beoordelingsprotocol nog niet volledig aan de eisen die in het huidige toetsbeleid van de PThU worden gesteld. Het systeem staat inmiddels wel op poten en zal volgens de commissie spoedig zijn nut bewijzen.

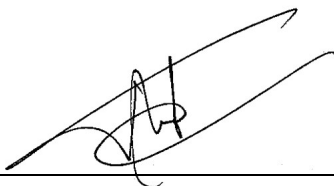
De scripties zelf vond de commissie van uiteenlopende kwaliteit: naast een ruime meerderheid aan excellente en ruim voldoende eindwerkstukken, heeft de commissie twee scripties (op een steekproef van 25) beoordeeld als onvoldoende en twee andere scripties een beduidend lagere score gegeven dan de opleiding. Volgens de commissie had een striktere begeleiding en een uitgebreidere beoordeling deze incidenten kunnen voorkomen. De inmiddels vastgelegde controle van scriptiekwaliteit en -beoordeling door de examencommissie zijn volgens de commissie dan ook noodzakelijk om het gerealiseerd

eindniveau te borgen. Hoewel de commissie zowel voor toetsing als voor gerealiseerd eindniveau enkele verbeterpunten heeft geconstateerd, wegen deze punten voor haar niet op tegen de kwaliteit van het overgrote deel van de scripties en de genomen maatregelen om de toetsing adequaat te borgen. Ze beoordeelt de toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties van de masteropleiding Predikantschap dan ook als voldoende.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	<b>voldoende</b>
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	<b>voldoende</b>
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	<b>voldoende</b>
<b>Algemeen eindoordeel</b>	<b>voldoende</b>

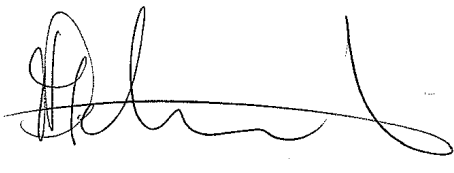
De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 20 november 2013



---

Prof. dr. Dirk Hutsebaut



---

Mark Delmartino MA

## Behandeling van de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

---

### Opmerking vooraf

In de inleiding van de kritische reflectie meldt het opleidingsmanagement dat de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) een woelige periode achter de rug heeft met ingrijpende veranderingen. Opgericht in 2007 uit een fusie van de hervormde, de gereformeerde en de lutherse ambtsopleidingen, heeft de PThU gekozen voor de bestuursstructuur van een monofacultaire universiteit met vestigingen in Kampen, Utrecht en Leiden. In de zomer van 2012 verhuisde de universiteit van de oorspronkelijke vestigingen naar Groningen en Amsterdam. Momenteel biedt de PThU samen met de Faculteit Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam een driejarige bacheloropleiding Theologie (joint degree) aan. De VU is penvoerder van deze joint degree. Vanuit deze bachelor verzorgt de PThU een traject van 50-60 EC in de bacheloropleiding Godgeleerdheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. In de nieuwe vestigingen Amsterdam en Groningen biedt de PThU ook zelfstandig twee masteropleidingen aan die het onderwerp uitmaken van dit rapport.

### **Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties**

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

#### **Toelichting:**

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

### Bevindingen

Ter beantwoording van de vraag of de eindkwalificaties van de opleidingen wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voldoende zijn geconcretiseerd, beschrijft dit hoofdstuk achtereenvolgens het domeinspecifieke referentiekader, de doelstelling en het profiel van de opleidingen, en het niveau en oriëntatie van de beoogde eindkwalificaties.

#### *Domeinspecifiek referentiekader*

Voorafgaand aan de clustervisitatie hebben de deelnemende instellingen, verenigd in het Disciplineoverlegorgaan Godgeleerdheid (DGO), een domeinspecifiek referentiekader opgesteld. Dat kader is in dit rapport opgenomen als Bijlage 2. De commissie kan zich goed vinden in het referentiekader. Het beschrijft dat de opleidingen op het gebied van theologie en religiewetenschappen in Nederland een verscheidenheid aan structuren en doelstellingen bieden. Een belangrijk onderscheid is dat tussen de religiewetenschappelijke en de theologische opleidingen. Na de vorige onderwijsvisitatie heeft een aantal belangrijke ontwikkelingen plaatsgevonden. Zo is het religiewetenschappelijke accent versterkt en zijn een aantal opleidingen inmiddels in grotere, veelal geesteswetenschappelijke eenheden ingekaderd. De meeste masterprogramma's zijn geherstructureerd en ondergebracht in zogenaamde 'brede labels'. Voor theologische curricula die tevens als ambtsopleiding gelden, is de maximale studieduur van zes-en-een-half jaar verkort tot zes jaar en wordt kennis van de brontalen niet meer als vooropleidingseis gehanteerd maar in de opleiding zelf verworven.

De domeinspecifieke criteria die in het referentiekader zijn weergegeven, zijn gebaseerd op de Dublin Descriptoren en buitenlandse referentiekaders, met name de *benchmarks* van de

Quality Assurance Agency voor Theology and Religious Studies. De opleidingen hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor-), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master)niveau op het gebied van het object van de studie. De meeste masteropleidingen duren één jaar, research masters hebben een studieduur van twee jaar, en theologische masters die tevens ambtsopleiding zijn kennen een studieduur van drie jaar.

De twee opleidingen van de PThU die de commissie in dit rapport beoordeelt, passen in dit kader: het gaat om een éénjarige masteropleiding met theologisch karakter en een driejarige master die opleidt tot een kerkelijk ambt.

#### *Doelstelling en profiel van de opleidingen*

De kritische reflectie meldt dat de PThU de status van levensbeschouwelijke universiteit heeft. Ze biedt academisch theologisch onderwijs vanuit een breed protestants perspectief, met openheid naar het wereldchristendom en de oecumene. De éénjarige *masteropleiding Verdieping* werd tot 2011-2012 verzorgd in Kampen. Vanaf september 2012 wordt de éénjarige master aangeboden in Groningen in drie afstudeervarianten: bijbelse en historische theologie, systematische theologie en praktische theologie. Ook fungeert het programma van de opleiding als verdiepingsjaar in de driejarige masteropleiding Predikantschap.

De commissie is van oordeel dat de opleiding in de huidige vorm in potentie een sterk product is omdat zij mogelijkheden biedt voor een breed gamma aan studenten uit binnen- en buitenland. Het profiel van een academische en theologische opleiding komt volgens internationale studenten en alumni duidelijk naar voren: de PThU heeft in het buitenland de reputatie een degelijke universiteit te zijn en het is die reputatie die buitenlandse studenten naar Nederland heeft gebracht. Bovendien, zo stellen studenten vast als ze eenmaal in Groningen zijn, maakt de PThU die reputatie ook waar door de manier waarop ze academisch en theologisch onderwijs en onderzoek in de masteropleiding aanbiedt. De commissie heeft tijdens het bezoek ook vastgesteld dat dit profiel sterk tot uiting komt in de verbondenheid van de opleiding met de drie onderzoeksdomeinen van de PThU.

De commissie heeft ook geconstateerd dat studenten nadrukkelijk kennis maken met een diversiteit aan stromingen in kerk en theologie. Het brede protestantse perspectief en de openheid naar andere christelijke kerken bestaat niet alleen uit institutionele contacten met instellingen in Afrika en Azië, maar ook en voornamelijk in de dagelijkse contacten, zowel formeel als informeel, tussen docenten en studenten. Buitenlandse studenten worden bovendien in contact gebracht met gastgezinnen uit de protestantse gemeenschap in en om Groningen.

Tenslotte stelt de commissie vast dat er een goede samenwerking is met de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Dit zorgt voor een bijkomende inbedding van de opleiding en de studenten in een breder academisch klimaat. De masteropleiding Verdieping van de PThU is complementair aan de master Theologie en Religiewetenschappen van de RUG en studenten van beide opleidingen kunnen programmaonderdelen bij elkaar volgen.

Op basis van bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de huidige masteropleiding Verdieping duidelijk een niche heeft gevonden die, met de nodige 'product placement', ook theologiestudenten uit Nederland en de Europese Unie kan aantrekken. Voor wat toekomstige studenten uit Nederland betreft, is er volgens de commissie nog winst te

halen in een educatief traject dat studenten vertrouwd maakt met de onderwijs- en vormingssector.

De PThU verzorgt voor de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) de ambtsopleiding tot gemeentepredikant en predikant-geestelijk verzorger. De PThU kende tot voor kort drie zelfstandig geaccrediteerde masteropleidingen die het karakter hadden van een academische beroepsopleiding: Predikantschap en Geestelijke Verzorging (beide aangeboden in Kampen) en Gemeentepredikant (in zowel Utrecht als Leiden). Overeenkomstig het transitiebesluit en met toestemming van de minister zijn de opleidingen van Utrecht en Leiden naar Amsterdam verplaatst en die van Kampen naar Groningen. Nu vraagt de PThU accreditatie aan van één driejarige *masteropleiding Predikantschap* met twee afstudeerroutes in twee varianten: in Amsterdam wordt het traject Gemeentepredikant aangeboden in een voltijd- en deeltijdvariant; in Groningen worden de afstudeerroutes Gemeentepredikant en Predikant-Geestelijk Verzorger aangeboden in voltijdvariant.

De commissie constateert dat de organisatorische ontwikkelingen van de laatste jaren bij de PThU ook aanleiding hebben gegeven tot een inhoudelijk debat rond de eigenheid van de ambtsopleiding en de visie op het beroep van predikant in de hedendaagse tijd. Op het vlak van visieontwikkeling is de commissie het eens met de stelling in de kritische reflectie dat de PThU erin geslaagd is een nieuw convergentiepunt te vinden dat voortbouwt op de verschillende onderwijsstradities in Kampen (simplex ordo – academische vorming en voorbereiding op het ambt worden binnen dezelfde opleiding aangeboden) en in Utrecht en Leiden (duplex ordo – aparte opleidingen aan universiteit en seminarie). Het debat heeft volgens de commissie ook geleid tot een duidelijk zicht op de actuele beroepspraktijk en een heldere visie van de PThU op de manier waarop de opleiding in de huidige maatschappelijke context kan bijdragen aan de vorming van gemeentepredikanten en predikanten-geestelijk verzorgers. De commissie stelt met instemming vast dat de PThU beschikt over een Werkveldadviescommissie die ervoor zorgt dat de instelling voeling houdt met de wereld om zich heen en snel signalen oppikt uit het werkveld.

Een van de signalen uit het werkveld betreft de toenemende specialisering binnen het predikantschap tussen gemeentepredikanten en predikant-geestelijk verzorgers. De commissie onderschrijft de analyse van de PThU dat naast een heel aantal gemeenschappelijke kenmerken er ook duidelijke verschilpunten zijn in de manier waarop de gemeentepredikant, c.q. de geestelijk verzorger invulling geeft aan zijn/haar taak. Volgens de commissie heeft de instelling deze balans goed weten te vertalen in de respectievelijke opleidingsprofielen: de route Gemeentepredikant leidt studenten naar een eigentijdse, zelfstandige en creatieve uitoefening van het ambt op een academisch niveau. De predikant-geestelijk verzorger beschikt ook over academische kennis, vaardigheden en attitude voor het werk in voornamelijk zorginstellingen, waar hij/zij mensen helpt en begeleidt bij zingevings- en levensvragen in soms moeilijke situaties. Op basis van haar gesprekken met studenten, docenten en alumni heeft de commissie vastgesteld dat het profiel van de huidige masteropleiding predikant-geestelijk verzorger beter aansluit op wat leeft in dit specifieke werkveld.

Op basis van bovenstaande bevindingen is de commissie van oordeel dat de huidige driejarige masteropleiding over een duidelijk profiel beschikt dat vertrekt van een hedendaagse visie op het ambt van predikant en op de specifieke invulling die daar verder aan gegeven wordt als professional in een zorginstelling, een gemeente, het jeugdwerk of het diaconaat.

### *Eindkwalificaties*

De PThU is één van de twaalf instellingen die binnen het Disciplineoverlegorgaan Godgeleerdheid (DGO) betrokken was bij het vastleggen van het domeinspecifieke referentiekader (zie Bijlage 2 bij dit rapport) voor opleidingen in theologie en/of religiewetenschappen. De eindkwalificaties van de twee gevisiteerde masteropleidingen zijn opgenomen in Bijlage 3 bij dit rapport. Volgens de commissie zijn de eindkwalificaties van de *masteropleiding Verdieping* een adequate vertaling van wat in het DGO-kader wordt vooropgesteld als eindtermen van een masteropleiding. De eindkwalificaties van de opleiding zijn geformuleerd als competenties: een bij de PThU afgestudeerde masterstudent is hermeneutisch, academisch en disciplinair bekwaam. De commissie stelt vast dat de invulling die de opleiding geeft aan deze bekwaamheden het theologische veld mooi afdekt. Bovendien bieden de eindkwalificaties voldoende ruimte om in te kunnen spelen op ontwikkelingen in het (internationale) werkveld. Anderzijds is de commissie verbaasd dat de opleiding in haar competentieprofiel niet expliciet aandacht besteedt aan de afstemming op de arbeidsmarkt. Deze dimensie maakt deel uit van het DGO-kader en komt via de werkveldadviescommissie de facto ook aan bod binnen de PThU. De commissie geeft de opleiding ter overweging in het competentieprofiel alsnog te verwijzen naar de arbeidsmarkt, met name wat betreft de bekwaamheid om academische beroepen of functies te vervullen die in het verlengde liggen van de masteropleiding Verdieping. Dit is volgens de commissie zeker van belang met het oog op de wens van de opleiding om de instroom van Nederlandse studenten te versterken.

In het kader van de driejarige *masteropleiding Predikantschap* verzorgt de PThU voor de PKN de ambtsopleiding tot gemeentepredikant en predikant-geestelijk verzorger. Dit betekent dat het curriculum niet alleen dient te beantwoorden aan de eisen die van overheidswege aan een academische masteropleiding gesteld worden, maar ook aan de eisen die de kerkorde van de PKN stelt aan de toelating tot het ambt van predikant. De commissie stelt vast dat de eindkwalificaties van de opleiding Predikantschap en haar afstudeerroutes beantwoorden aan beide eisen. Verder constateert de commissie dat de eindkwalificaties ook hier geformuleerd zijn als competenties, waarbij de opleiding naast hermeneutische en academische competenties ook expliciet verwijst naar beroeps- en persoonsgerelateerde competenties.

In 2006 heeft de PKN besloten tot afzonderlijke eindtermen voor de opleidingen tot gemeentepredikant en predikant-geestelijk verzorger. De PThU beantwoordt volgens de commissie aan die verbijzondering door in de eigen opleiding aparte afstudeerroutes in te bouwen met enigszins verschillende eindtermen en een eigen competentieprofiel voor beide beroepen. De commissie vindt het een sterk punt van de opleiding dat zij deze competenties in zeventien bekwaamheden heeft vertaald, waarbij elke bekwaamheid al dan niet specifiek is ingevuld voor de gemeentepredikant en de predikant-geestelijk verzorger. De commissie wenst verder te onderstrepen dat de afstemming op het werkveld en de arbeidsmarkt duidelijk naar voren komt in het competentieprofiel. Hiervoor baseert de PThU zich op de eigen visie die ze in 2011 ontwikkeld heeft op het beroep van predikant als intermediair, pastor, voorganger/leraar en leider. Volgens de PThU is er binnen de beroepsgroep behoefte aan een herkenbaar profiel voor de predikant-geestelijk verzorger. De commissie beklemtoont dat dit profiel naar haar mening duidelijk naar voren komt in de opleiding zonder onrecht te doen aan de gemeenschappelijke kenmerken met het beroepsprofiel van de gemeentepredikant. Specifiek voor de route geestelijke verzorging stelt het DGO dat afgestudeerden moeten beschikken over de kwalificaties die zij nodig hebben om toegelaten te worden tot de functie van geestelijk verzorger. De commissie constateert in deze dat de Vereniging van Geestelijk Verzorger bij Zorginstellingen (VGVZ) de opleiding tot predikant-geestelijk verzorger van de PThU heeft geaccrediteerd.



### *Niveau en oriëntatie*

De kritische reflectie beschrijft op welke wijze de eindkwalificaties van de *masteropleiding Verdieping* aansluiten bij de Dublin-descriptoren. De commissie heeft zich op basis van verschillende gesprekken tijdens het bezoek de mening gevormd dat die beschrijving correct is en dat de opleiding inderdaad alle kenmerken vertoont van een masteropleiding met academische oriëntatie. De kracht van de opleiding ligt volgens de commissie in de beoogde verdieping en verbreding van de theologische kennis, in de sterke aandacht voor het hermeneutische vermogen van de student, en in de nagestreefde bekwaamheid om analytisch, kritisch en reflectief om te gaan met verworven kennis en de eigen positie. In opvolging van de vorige sectie is de commissie van mening dat de Dublin-descriptor 'leervaardigheden' steviger aan bod kan komen in de eindkwalificaties van de opleiding: de afstemming van deze masteropleiding op de arbeidsmarkt behoeft volgens de commissie een preciezere invulling van wat in de kritische reflectie wordt omschreven als 'bekwaamheid tot zelfstandige theologiebeoefening.'

De commissie heeft voor wat betreft de driejarige *masteropleiding Predikantschap* met aandacht de tabel bestudeerd die aangeeft op welke manier de vijf Dublin-descriptoren aan bod komen in elk van de zeventien beoogde bekwaamheden van de afgestudeerde predikant. Dit formele beeld werd tijdens verschillende gesprekken geconcretiseerd. De commissie is van oordeel dat de opleiding eindtermen heeft ontwikkeld die passend zijn voor een academische masteropleiding. Bovendien honoreert de PThU volgens de commissie de vereisten van de kerkelijke instanties en het werkveld via eindtermen die voor beide afstudeerroutes niet alleen inhoudelijk, maar ook qua niveau en oriëntatie aan de maat zijn.

De kritische reflectie verwijst naar een intern PThU-onderzoek uit 2010 waarin alumni aangeven dat meer praktische, beleidsmatige vaardigheden onvoldoende aan de orde zijn gesteld in de opleiding. De commissie stelt vast dat die verbeterpunten in de huidige opleiding aan bod komen aangezien expliciet aandacht wordt besteed aan beroepsgerelateerde competenties en aan het beeld van de predikant als leider, pastor en communicator.

### **Overwegingen**

Volgens de commissie voldoen de twee gevisiteerde opleidingen aan de vereisten van het evaluatiekader voor wat betreft de beoogde eindkwalificaties. De commissie baseert haar positieve oordeel op volgende overwegingen.

De commissie is van oordeel dat de eindkwalificaties van *beide masteropleidingen* voldoen aan de eisen van het domeinspecifiek referentiekader dat werd vastgelegd door het DGO. De eindkwalificaties zijn bovendien op systematische wijze getoetst aan de Dublin-descriptoren. De commissie is van oordeel dat de eindkwalificaties aansluiten bij wat (inter)nationaal gangbaar is en verwacht mag worden op masterniveau. De opleidingen zijn bovendien wetenschappelijk georiënteerd. Dit blijkt niet alleen uit de formulering van de eindkwalificaties maar ook uit de expliciete koppeling - in het verdiepingsdeel van de opleiding - van onderwijsinhoud en onderzoeksexpertise binnen de faculteit.

De *masteropleiding Verdieping* heeft volgens de commissie een niche gevonden binnen de theologische masteropleidingen in Nederland en zou, met een goede informatiestrategie, een aantrekkelijke studiemogelijkheid kunnen vormen voor een breed gamma aan studenten uit zowel buiten- als binnenland. Het academisch-theologische profiel, het brede protestantse perspectief, de openheid naar andere christelijke kerken en de constructieve samenwerking met de RUG zijn volgens de commissie belangrijke troeven voor zowel het profiel als het

niveau van de opleiding. De commissie is bovendien van oordeel dat de beoogde hermeneutische, academische en disciplinaire bekwaamheden van de masterstudent het theologische veld adequaat afdekken en tevens ruimte bieden om in te spelen op ontwikkelingen in het werkveld.

De commissie kan zich vinden in het huidige karakter van de driejarige *masteropleiding Predikantschap*: een duidelijk zicht op de actuele beroepspraktijk, een heldere onderwijsvisie op de vorming van predikanten en een opleidingsprofiel dat balanceert tussen wat gemeentepredikanten en predikant-geestelijk verzorgers verbindt en onderscheidt. De commissie is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding voldoen aan de eisen van het DGO De PThU heeft volgens de commissie een sterk kwalificatiekader neergezet waarbij de zes vastgestelde competenties van de predikant verder worden uitgewerkt in zeventien beoogde bekwaamheden van de gemeentepredikant en de predikant-geestelijk verzorger.

### **Conclusie**

De commissie beoordeelt standaard 1 als voldoende. Dit oordeel geldt voor beide gevisiteerde masteropleidingen Predikantschap en Verdieping.

## **Standaard 2: Onderwijsleeromgeving**

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

### **Toelichting:**

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

## **Bevindingen**

In dit hoofdstuk over de onderwijsleeromgeving wordt onderzocht of programma, personeel en voorzieningen het mogelijk maken om de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Aspecten die achtereenvolgens aan de orde komen zijn: de opbouw en samenhang van de curricula, de professionele en wetenschappelijke oriëntatie, het didactisch concept, de instroom en het rendement, studeerbaarheid en studielast, wetenschappelijk personeel, studiebegeleiding en voorzieningen, en kwaliteitszorg.

### *Opbouw en samenhang*

De verschillende opleidingscomponenten van de individuele programma's zijn beschreven in Bijlage 4 bij dit rapport. Met de verhuizing naar Amsterdam en Groningen markeert de PThU de overgang van drie verschillende masteropleidingen naar één masteropleiding met twee afstudeerroutes. In dit kader zijn de predikantsopleidingen van de oude vestigingen Utrecht, Leiden en Kampen herzien: de eindtermen voor de afstudeerroutes zijn gelijkaardig en verschillen op inhoud minder dan 30% van elkaar. Uit het ter beschikking gestelde overzicht maakt de commissie inderdaad op dat er inhoudelijk meer dan 70% overlap is tussen de verschillende routes.

De éénjarige *masteropleiding Verdieping* is gericht op wetenschappelijke verdieping. Drie gemeenschappelijke cursussen aan het begin van het programma bieden de studenten een brede en gemeenschappelijke basis. Deze modules zijn gerelateerd aan de drie onderzoeksprogramma's van de PThU: Beliefs (Hermeneutics), Sources (Sacred Texts) en Practices (Community). Nadien kiest de student een afstudeerrichting en daarbinnen een specialisatie. Deze keuze wordt verder uitgediept in inhoudelijke, methodologische en specialisatiemodules, alsook in de literatuurstudie en de scriptie. De opleiding hecht veel belang aan de interculturele dialoog: dit komt tot uiting in de colleges, de literatuur en de excursies. Buitenlandse studenten volgen bovendien een cursus Contextual Intercultural Theology in de plaats van één specialisatiemodule. De commissie is van oordeel dat deze masteropleiding een interessant programma aanbiedt dat logisch en samenhangend is en heel wat theologiestudenten uit binnen- en buitenland kan aanspreken.

De driejarige *masteropleiding Predikantschap* bestaat uit twee afstudeerroutes en twee varianten op twee vestigingen. Elke route, variant en vestiging heeft eigen kenmerken. Zo wordt bijvoorbeeld de stage binnen het programma Gemeentepredikant op een verschillende manier ingevuld in Amsterdam en Groningen en krijgen studenten in Groningen nadrukkelijker te maken met internationalisering. Het programma in Amsterdam bestaat uit drie onderdelen: (i) verkennen van het werkveld in relatie tot de theologische disciplines; (ii) wetenschappelijke verdieping van de disciplines; en (iii) verbinden van disciplines en persoonlijke spiritualiteit met het oog op de ambtsuitoefening. De deeltijdvariant van dit programma heeft een eigen onderwijskundige vorm met een aangepaste begeleiding en wordt op zaterdag aangeboden.

Op basis van de gesprekken met docenten en studenten is de commissie van oordeel dat het programma een adequate combinatie biedt van wetenschapsbeoefening en beroepstraining, waarbij er door het hele programma heen een wisselwerking is tussen theorie en praktijk. De aparte organisatie en onderwijskundige vormgeving van de deeltijdvariant biedt volgens de commissie een toegevoegde waarde aan de opleiding.

In Groningen worden zowel gemeentepredikanten als predikant-geestelijk verzorgers opgeleid: hun programma bestaat uit wetenschappelijke verdieping, praktijkvelden en beroepsondersteunende cursussen. Studenten volgen het verdiepende deel in het Engels samen met de (internationale) studenten uit de éénjarige verdiepingsmaster. Het praktijkveldentraject biedt een wisselwerking tussen theorie (cursussen, contactonderwijs) en praktijk (stage) in gemeenten van verschillende kleur binnen de PKN of in diverse instellingen van de gezondheidszorg. Tijdens de eerste praktijkvelden ondervinden studenten of het predikantschap, c.q. geestelijke zorg voor hen een geschikte beroepskeuze is. De beroepsondersteunende cursussen bieden studenten conceptuele ondersteuning voor het werk in de praktijk.

De PThU had in de kritische reflectie aangegeven dat het programma in Groningen nog een aandachtspunt is, met name op het vlak van studeerbaarheid. Tijdens het bezoek heeft de commissie kennis genomen van een masterprogramma nieuwe stijl dat einde mei 2013 door het College van Bestuur is vastgesteld. Dit programma is opgenomen in Bijlage 4 bij dit rapport: de volgtijdelijkheid van de verschillende onderdelen is vastgelegd, studenten dienen zich sneller uit te spreken over hun specialisatie en de timing van het masterscriptietraject is aan striktere termijnen onderworpen. Na inzage in en bespreking van het nieuwe programma is de commissie van oordeel dat de ingevoerde wijzigingen het curriculum inderdaad logischer, steviger en studeerbaarder maken. De commissie stelt ook vast dat de opleiding erin geslaagd is het programma zodanig vorm te geven dat er binnen de afstudeerrichting in kwestie een duidelijk herkenbaar profiel naar voren komt van de predikant-geestelijk verzorger.

Om zich een oordeel te kunnen vormen over de kwaliteit van de curriculumonderdelen heeft de commissie tijdens de visitatie steekproefsgewijs de beschikbare informatie over de inhoud van in totaal 19 vakken uit beide opleidingen bestudeerd (zie Bijlage 7). Daaruit heeft ze geconcludeerd dat de inhoudelijke kwaliteit verschilt per vak maar dat deze kwaliteit over het algemeen voldoende hoog is en aansluit bij de gestelde opleidingsdoelen. De commissie was met name erg te spreken over de modulen Gemeentebouw (Gemeentepredikant) en Zorgethiek (Predikant-Geestelijk Verzorger). Over de module Hermeneutics (Verdieping) was de commissie positief voor wat betreft de opbouw, het handboek en de feedback; ze merkt wel op dat 8 sessies van 2 uur eigenlijk te kort zijn, zeker voor de buitenlandse studenten, en dat één meer omvattend werkstuk wellicht effectiever is dan zes korte opdrachten. De module Belijdenisgeschriften (Gemeentepredikant) was zeker aan de maat, maar wellicht iets te zwaar voor de toegekende studiepunten. De inleidende module Sacred Texts en de methodologische component Biblical and Historical Theology uit de masteropleiding Verdieping stonden daarentegen volgens de commissie nog niet op punt. Het gebruikte materiaal was volgens de commissie niet van het juiste niveau: bij Sacred Texts is de literatuur verouderd en zijn de bronteksten te moeilijk; bij methodologie is het materiaal te eenvoudig voor de Nederlandse studenten en niet voldoende toegankelijk voor buitenlandse studenten. Beide modulen hebben baat bij meer contacturen. Ook het integratieve karakter van de inleidende module kan sterker aangezet worden. De commissie heeft deze bevindingen tijdens het bezoek met de opleiding gedeeld en ter overweging meegegeven om de aanpak van beide cursussen te heroverwegen. Dit manco mag volgens de commissie echter

niet verhelen dat het niveau van de vakken over het algemeen van hoog niveau is en zeker gepast voor een academische masteropleiding.

Het programma van de driejarige masteropleiding omvat zowel in Amsterdam als in Groningen een aantal programmaonderdelen met een beperkt aantal studiepunten. Studenten en docenten hebben tijdens het bezoek verduidelijkt dat het gaat om korte eenmalige seminars, vaak rond professionele vaardigheden, waarbij studenten gedurende enkele dagen samenkomen in het vormingscentrum van de PThU. De commissie is van mening dat zulke modules de samenhang van de opleiding – en tussen de studenten – bevorderen.

#### *Wetenschappelijke oriëntatie*

Op basis van de kritische reflectie en de gesprekken met zowel docenten als studenten is de commissie van mening dat er uitgebreide interactie is tussen onderwijs en onderzoek in *beide masteropleidingen*. Het onderzoek aan de PThU is opgebouwd rond drie onderzoeksgroepen: Sources, Beliefs en Practices. De commissie heeft vastgesteld dat programmaonderdelen en afstudeerrichtingen zijn opgehangen aan deze drie groepen. De specialisaties komen ook voort uit de onderzoeksprogramma's en bieden daarmee volgens de commissie bijkomende garanties voor de samenhang tussen onderzoek en onderwijs. Het studiemateriaal dat de commissie heeft bestudeerd, komt overeen met het beeld uit de kritische reflectie en de gesprekken. Docenten laten waar mogelijk hun onderwijs aansluiten bij lopend of recent onderzoek en studenten leveren via de masterscriptie een proeve van academische bekwaamheid.

De commissie heeft met instemming vastgesteld dat deze wetenschappelijke oriëntatie behouden blijft wanneer het programma voor masterstudenten *Predikantschap* meer de nadruk legt op het beroepsvoorbereidende karakter van de opleiding. In dat geval blijven de modules ingebed in de structuur van de onderzoeksgroepen en zijn ook de academische competenties nadrukkelijk als eindtermen opgenomen. Het is volgens de docenten belangrijk de kritische reflectie op de beroepspraktijk te stimuleren vanuit de perspectieven van de verschillende theologische onderzoeksgebieden.

Tenslotte heeft de commissie vastgesteld dat excellente studenten met belangstelling voor theologisch onderzoek de kans krijgen om hun onderzoekskwaliteiten verder te ontwikkelen via het *Honours programma*. Studenten die dit programma volgen, gaven aan dat zij tevreden zijn met de bijkomende disciplinespecialisatie en onderzoeksmethodologie. De commissie is van oordeel dat dit programma adequaat is opgebouwd en geïntegreerd in de reguliere driejarige masteropleiding. Het Honours programma vormt volgens de commissie een bijkomend bewijs van de aandacht die de PThU schenkt aan het academische karakter van een in essentie beroepsgerichte masteropleiding.

#### *Professionele oriëntatie*

De commissie is van oordeel dat studenten gedurende de driejarige *masteropleiding Predikantschap* uitgebreid aandacht besteden aan de beroepspraktijk. In Amsterdam gebeurt dit in het eerste jaar middels een aantal activiteiten op één leerplek en in het derde jaar via een stage van één semester in een gemeente. In Groningen loopt de student gedurende het volledige praktijkveldentraject één dag in de week stage in een kerkelijke gemeente of instelling. De student voert op de leerplek en tijdens de stage observatie- en onderzoeksopdrachten uit en oefent de verschillende beroepstaken. Studenten trainen ook verschillende vormen en aspecten van leiderschap. Uit de gesprekken met docenten, studenten en alumni maakt de commissie op dat de beroepsvoorbereidende component de

continuïteit in het leren aan de praktijk bevordert en in voldoende mate ingebed is in het volledige driejarige mastertraject.

De commissie stelt vast dat de PThU tegemoet is gekomen aan twee wensen uit het werkveld: ten eerste is er meer aandacht voor het verwerven van praktische en beleidsmatige vaardigheden zoals communicatie, pastoraat, beleidsinitiatie en planning. Ten tweede krijgen masterstudenten predikantschap nu training in het coachen en leiding geven aan vrijwilligers. Alumni en studenten hebben tijdens het bezoek aangegeven dat de inspanningen van de PThU om het curriculum te heroverwegen vanuit de beide beroepsprofielen geloofd hebben. De commissie is van oordeel dat nu een programma voorligt met sterk beroepsgeoriënteerde modulen die recht doen aan de specifieke verwachtingen omtrent zowel gemeentepredikanten als predikant-geestelijk verzorgers. In aansluiting op wat onder samenhang werd gesteld, is de commissie van mening dat deze professionele oriëntatie in het masterprogramma nieuwe stijl in Groningen nog sterker dan voorheen tot uiting zal komen.

De commissie heeft vastgesteld dat de professionele oriëntatie veel beperkter aanwezig is in de *masteropleiding Verdieping*. Volgens studenten en alumni biedt het programma een goede opstap naar een eventueel promotietraject. Alumni hebben bovendien aangegeven dat ze tijdens de opleiding veel geleerd hebben en ze die inzichten kunnen/zullen toepassen in hun werksituatie. De commissie begrijpt dat de PThU met deze masteropleiding wil bijdragen tot de kadervorming van de christelijke kerken in de wereld, maar is tegelijk van oordeel dat het programma ook potentieel heeft voor Nederlandse en (West-)Europese studenten. Mede met het oog op een grotere instroom uit Nederland en (West-)Europa, is het volgens de commissie belangrijk dat het programma ook expliciet aandacht besteedt aan competenties die op de arbeidsmarkt van nut zijn wanneer afgestudeerde masterstudenten theologie hun specifiek diploma te gelde willen maken.

#### *Didactisch Concept*

Naast de organisatorische ontwikkelingen die in gang zijn gezet, heeft de PThU gedurende de laatste jaren ook een onderwijskundige innovatie doorgevoerd met de uitwerking van een didactisch concept dat blijkens de gesprekken van toepassing is op beide masteropleidingen. De nieuwe onderwijsvisie wordt opgehangen aan vier kwalificaties – samenhangend, integratief, verantwoordelijk en academisch – en aan vier kernwaarden binnen elke opleiding: competentiegerichtheid, verbinding van theorie en praktijk, academische theologiebeoefening en een centrale positie van het leerproces van de student. De commissie heeft tijdens de gesprekken vastgesteld dat die kernwaarden nadrukkelijk aanwezig zijn in de gevisiteerde opleidingen. Uit de steekproef aan programmamodulen die de commissie tijdens het bezoek heeft ingezien, blijkt dat enkele docenten reeds de nodige inspanningen hebben gedaan om de visie in hun cursus te expliciteren.

De commissie onderschrijft de stelling van de PThU dat deze nieuwe onderwijsvisie een omslag vereist in de onderwijskundige praktijk van de docenten: meer collegiale samenwerking in het ontwikkelen van inleidende en integrerende modulen, intensievere afstemming tussen docenten uit de vakdisciplines en het seminarie, actieve beheersing van het Engels in de verdiepende modulen, enz. De commissie is van oordeel dat de PThU het nodige onderneemt om de docenten in deze richting (verder) te professionaliseren.

De commissie was in eerste instantie verbaasd over de competentiegerichte aanpak van het masteronderwijs. Tijdens het bezoek echter is ze tot het besef gekomen dat een programma dat een voortdurende wisselwerking tussen theorie en praktijk beoogt, inderdaad gebaat kan zijn bij een competentiegerichte aanpak met vastgestelde en meetbare bekwaamheden. De

relevantie van deze aanpak voor de masteropleiding Verdieping is volgens de commissie echter minder duidelijk.

Beide opleidingen krijgen te maken met een grote verscheidenheid aan instromers. Zowel de beginsituatie als de context van Nederlandse en buitenlandse studenten (in de masteropleiding Verdieping) vragen volgens de commissie om differentiëring in benadering van studenten en in didactische werkvormen. Dit advies om te differentiëren is ook van toepassing op de masteropleiding Predikantschap, met een divers publiek qua leeftijd, vooropleiding, werkervaring en studieritme. De docenten zijn zich volgens de commissie terdege bewust van deze verscheidenheid en voldoende onderlegd om recht te doen aan de verschillende uitgangssituaties van de studenten.

#### *Instroom en rendement*

Specifieke informatie en cijfergegevens over instroom, rendement en uitstroom zijn beschikbaar in Bijlage 5 bij dit rapport. De toelatingseisen tot elk van *beide masteropleidingen* zijn beschreven in de respectievelijke OER en zijn naar de mening van de commissie adequaat. Naast een gepaste vooropleiding is een actieve beheersing van het Engels en een passieve kennis van het Duits vereist. Studenten uit de *masteropleiding Predikantschap* die deficiënties wegwerken via een premaster, mogen ten hoogste 15 EC van de instroomeisen in het voltijdse programma van de afstudeerroute Gemeentepredikant invullen; binnen de afstudeerroute Predikant-Geestelijk Verzorger is hiervoor geen ruimte. Vanaf september 2014 stromen Groningse studenten na het volgen van het PThU-bachelortraject drempelloos in. In het academisch jaar 2012-2013 waren er geen Nederlandse studenten ingeschreven in de *masteropleiding Verdieping*. De PThU besteedt volgens de commissie op gepaste wijze aandacht aan de bewaking van het instroomniveau van niet-Europese buitenlandse studenten in de masteropleiding Verdieping; bij twijfel over het niveau van de vooropleiding van een kandidaat wordt het International Office van de RUG ingeschakeld. De commissie heeft begrip voor de beslissing van de PThU om de deeltijdvariant van de masteropleiding Verdieping niet langer aan te bieden om redenen van rendabiliteit.

De commissie stelt vast dat ongeveer 75% van de studenten uit de *masteropleiding Verdieping* die studie uiteindelijk ook afronden. Volgens de PThU slagen buitenlandse studenten er meestal in het programma in de nominale studietijd te doorlopen wanneer ze ook de zomerperiode intensief gebruiken, terwijl Nederlandse studenten er doorgaans veel langer over doen. Ook studenten uit de driejarige masteropleiding hebben voor hun verdiepingsjaar beduidend meer tijd nodig dan de voorziene twee semesters. De verklaring hiervoor ligt volgens de PThU in het feit dat buitenlandse studenten afhankelijk zijn van de studiefinanciering en de verblijfsvergunning voor één jaar; zij doen er dan ook alles aan om tijdig af te studeren. Nederlandse studenten daarentegen nemen de tijd om hun scriptie in detail uit te werken en waar nodig gedeeltelijk te herschrijven. Docenten vinden het naar verluidt lastig om geïnteresseerde en gemotiveerde studenten in hun ijver te beknotten. Ook voor de *masteropleiding Predikantschap* geldt dat het rendement laag is. Enkel het cohort 2006 heeft het streefpercentage van 75% behaald. De commissie stelt met instemming vast dat de PThU inmiddels stappen heeft ondernomen om de rendementscijfers te verhogen: de docentkwaliteit wordt verhoogd, de studiebegeleiding versterkt, het scriptietraject aangescherpt en de aansluiting tussen bachelor- en masteropleiding geoptimaliseerd. Ook de aanpassing van het programma in Groningen zal volgens de commissie bijdragen tot een betere studeerbaarheid en dus hogere rendementen.

### *Studielast en studeerbaarheid*

De *masteropleiding Verdieping* bestaat uit twee semesters van elk 30 EC en telt gemiddeld vier contacturen per week. Daarnaast wordt de student intensief begeleid door de docent van de gekozen specialisatie. De commissie heeft in gesprekken met verschillende stakeholders vernomen dat (buitenlandse) studenten de nodige tijd op de instelling en met hun medestudenten en docenten doorbrengen. Zij worden zeker niet aan hun lot overgelaten tijdens collegevrije dagen. Een aantal begeleidingsmomenten is gerelateerd aan het feit dat de studenten in kwestie niet vertrouwd zijn met de Nederlandse context. Indien op termijn ook Nederlandse en (West-)Europese studenten instromen, zal de PThU ook voor hen de nodige contactmomenten moeten organiseren. Het aantal contacturen in de *masteropleiding Predikantschap* varieert per jaar en per afstudeerroute tussen 4 en 7 uur per week. Daarnaast worden er meerdaagse trainingen georganiseerd en omvat elke opleiding een stage van circa 8 uur per week gedurende twee semesters. Op basis van bovenstaande cijfers stelt de commissie vast dat er voor *beide masteropleidingen* structurele aanpassingen nodig zijn op het vlak van contactonderwijs indien de PThU de gemaakte prestatieafspraken van 12 contacturen per week tegen 2015 wil nakomen. Zij beveelt aan de verhouding tussen zelfstudie en contacturen aan te passen ten voordele van meer contacturen.

Studenten van *beide masteropleidingen* gaven tijdens het bezoek aan dat het programma studeerbaar is en dat individuele modulen geen struikelblok vormen voor de studievoortgang. Ook de commissie is van oordeel dat het programma goed studeerbaar is. Alumni gaven tijdens het bezoek aan dat effectieve studievertraging te wijten was aan externe factoren zoals de eigen beslissing om langer te werken aan de masterscriptie. Docenten hebben volgens hen de neiging om het ritme van de studenten te volgen: ze faciliteren wie tijdig wil afstuderen maar bieden ook alle kansen aan studenten die meer tijd willen besteden aan het scriptietraject. De commissie heeft met instemming kennis genomen van het voornemen van de PThU om het scriptietraject scherper te stellen en af te bakenen in de tijd.

De commissie heeft daarentegen bij de bestudering van enkele programmaonderdelen vastgesteld dat de specialisatie 'Biblical and historical theology' uit de *masteropleiding Verdieping* op dit ogenblik niet voldoende afgestemd is op het soms erg uiteenlopende niveau van de masterstudenten. Ze heeft de opleiding ter overweging meegegeven om de aanpak van dit traject vanuit studentenleerperspectief te heroverwegen en de modulen aan te scherpen.

### *Staf*

Volgens de kritische reflectie telde de PThU op 31 december 2012 in totaal 74 personeelsleden (waarvan 17 hoogleraren) voor een totale aanstelling van ongeveer 55 fte. De docenten verzorgen onderwijs in de verschillende bachelor- en masteropleidingen van de instelling. De facultaire *docent-studentratio* bedraagt in 2012-2013 volgens de kritische reflectie 1:8 voor de masteropleiding Verdieping en 1:20 voor de masteropleiding Predikantschap. Deze berekening, die beschreven is in Bijlage 5 bij dit rapport, is gemaakt op basis van de beschikbare docentbelastinguren. Het beeld is volgens de PThU mogelijk vertekend omdat er van de ene kant erg weinig eenjarige masterstudenten zijn en er van de andere kant voor de driejarige master als overgangsmaatregel nog onderwijs wordt aangeboden op vijf locaties. Een verhouding van 1:10 wordt nagestreefd en is wellicht op termijn haalbaar. Gezien de omvang van de cohorten en de wens van de opleiding om specialisering mogelijk te blijven maken, zullen er binnen het verdiepende deel en de vrije ruimte groepen van vijf à zes studenten een cursus volgen waarbij meerdere docenten betrokken zijn. De commissie is van oordeel dat zowel de huidige als de beoogde verhouding in elk geval garant staan voor een adequate en uitgebreide begeleiding van alle masterstudenten.



Studenten zijn over het algemeen zeer tevreden over de academische en onderwijskundige kwaliteiten van de docenten. De commissie van haar kant erkent de brede inhoudelijke expertise van de docenten, die volgens haar bijzonder goed toegerust zijn om inhoud, doelstellingen en eindkwalificaties van de respectievelijke opleidingen te verzorgen en te realiseren. Volgens de kritische reflectie beschikt ongeveer 95% van de docenten over een doctoraat: slechts twee docenten beroepsvorming en één vervangend docent zijn (nog) niet gepromoveerd.

Tijdens de gesprekken heeft de commissie vastgesteld dat de PThU de laatste tijd sterk heeft ingezet op een verbetering van de didactische competenties van docenten. Nieuwe docenten zijn al enige tijd verplicht de basiskwalificatie onderwijs (bko) te behalen en met het oog op de prestatieafspraken met de overheid is nu ook een traject georganiseerd voor de zittende docenten: 75% van de docenten dient in 2015 bko-gekwalificeerd zijn. De commissie stelt vast dat de PThU hiervoor een beroep doet op expertise van de VU waarbij PThU docenten een bko-traject volgen dat specifiek aandacht besteedt aan de verschillende rollen die een docent als expert, onderwijsontwikkelaar, begeleider en beoordelaar opneemt binnen de opleiding. De commissie heeft ook veel sympathie voor de reeds ingezette verbeteringslag, maar is wel verbaasd dat de PThU niet sneller en grondiger te werk gaat door bijvoorbeeld reeds in 2014 het streefcijfer te ambiëren en het bko-traject verplicht te maken voor de volledige staf. In een reactie op het conceptrapport geeft de PThU aan dat de prestatieafpraak in september 2015 wordt getoetst, maar dat nagenoeg alle docenten van de PThU op dit moment de bko-opleiding volgen en deze voor de zomer van 2014 zullen afronden.

#### *Studiebegeleiding en voorzieningen*

Met ingang van september 2012 heeft de PThU in Amsterdam haar intrek genomen in een vernieuwde vleugel binnen het VU-hoofdgebouw. In die vleugel beschikt de PThU over studieplekken, collegezalen, bibliotheekfaciliteiten en een kapel. In Groningen betreft de PThU sinds kort een eigen gebouw in de nabijheid van de gebouwen van de RUG met soortgelijke faciliteiten als in Amsterdam. De commissie heeft tijdens het bezoek geconstateerd dat beide vestigingen ruim zijn en zeker voldoen aan de eisen die vandaag de dag gesteld worden aan locaties voor academisch onderwijs. Studenten die ingeschreven zijn bij de PThU kunnen op beide locaties gebruik maken van de aanwezige voorzieningen van respectievelijk VU en RUG.

Tijdens de gesprekken heeft de commissie vastgesteld dat de PThU beschikt over verschillende vormen van studentenbegeleiding. Zo roept de studentendecaan conform afspraken in de OER de studenten van *beide masteropleidingen* ten minste één maal per jaar op; daarnaast krijgen studenten een begeleidende docent toegewezen uit de gekozen specialisatie. Naast opleidingsgebonden begeleiding biedt de PThU ook persoonlijke ondersteuning aan, zoals coaching of pastorale begeleiding, op basis van een concrete hulpvraag van de student. Voor studenten van de *masteropleiding Predikantschap* wordt specifieke begeleiding voorzien voor elk van de opleidingsdelen. Elke student krijgt een docent toegewezen die optreedt als leerprocesbegeleider. In Amsterdam verloopt de kennismaking met het werkveld en de taken op de leerplek tijdens het eerste jaar via een predikant-begeleider; tijdens het verdiepende tweede jaar staat de examinerator in voor de scriptiebegeleiding; in het derde verbindende jaar wordt de student tijdens de stage begeleid door een predikant. In Groningen wordt de student gedurende het praktijkveldtraject begeleid door een stagebegeleider in een kerkelijke gemeente of zorginstelling; een examinerator begeleidt de scriptie. Studenten en alumni van beide opleidingen hebben aangegeven dat de begeleiding aan de maat is. De commissie is van mening dat studiebegeleiding aan de PThU adequaat geborgd is, zowel in

kwalitatieve als kwantitatieve zin. De docent-student ratio en de afspraken rond aanwezigheid van docenten op de vestiging bevestigen deze vaststelling.

Enkele buitenlandse studenten hebben tijdens het bezoek aangegeven dat er weinig aandacht is voor gemeenschappelijke spirituele activiteiten. De PThU is zich daarvan bewust en is voornemens - nu de verhuizing definitief afgerond is - het gevoel van een 'spiritual community' te versterken. De commissie heeft daarentegen wel met instemming vernomen dat buitenlandse studenten uit de masteropleiding Verdieping in contact worden gebracht met gastgezinnen die verbonden zijn met de PKN.

#### *Kwaliteitszorg en verbetermaatregelen*

De commissie heeft zich tijdens het bezoek een beeld gevormd van de rol die de opleidingscommissie speelt in de kwaliteitszorg van de gevisiteerde onderwijsprogramma's. De PThU heeft drie opleidingscommissies, waarvan één specifiek verantwoordelijk is voor de masteropleidingen. Een opleidingscommissie vergadert ongeveer vijf maal per jaar, brengt advies uit over de OER en behandelt de evaluaties van cursussen. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat het systeem van cursusevaluatie goed doordacht is en dat ook de inbreng van de docent op de evaluatie van zijn/haar cursus aan de maat is. De respons van studenten op evaluaties is beperkt; dit ligt volgens de commissie eerder aan de studenten dan aan de opleidingscommissie die actief probeert de respons te verhogen. De commissie heeft vastgesteld dat niet alle studentcohorten vertegenwoordigd zijn in de opleidingscommissie. De bestaande studentenvertegenwoordigers maken zich echter bekend op de vestigingen en vragen naar verluidt regelmatig input aan de (buitenlandse) studenten uit de eenjarige verdiepingmaster. De commissie acht dit een werkbare tijdelijke oplossing, maar adviseert om de representativiteit van studentleden binnen de opleidingscommissie te verbeteren.

De kritische reflecties heeft de PThU aangegeven hoe zij is omgegaan met de oordelen en aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie. De commissie stelt met tevredenheid vast dat de PThU veel gedaan heeft met de voorgestelde verbeteracties. Waar sommige aanbevelingen nog niet volledig zijn gerealiseerd, zijn ze volgens de commissie in elk geval wel reeds aangevat.

#### *Internationalisering*

De commissie stelt vast dat de PThU tijdens de afgelopen jaren het internationale karakter van de *masteropleiding Verdieping* niet alleen inhoudelijk maar ook institutioneel versterkt heeft door expliciet aandacht te besteden aan cross-culturele theologie en door bilaterale samenwerkingsovereenkomsten te sluiten met theologische instellingen buiten Europa. Daarnaast ziet het College van Bestuur internationalisering als speerpunt van beleid. Stafleden verzorgen gastcolleges bij partnerinstellingen en verwelkomen buitenlandse collega's in de eigen colleges. De PThU heeft ook Erasmus-overeenkomsten gesloten met een aantal theologische faculteiten in West- en Oost-Europa. De commissie heeft tijdens het bezoek inzage gehad in de 'Rapportage Internationalisering', een stand van zaken einde mei 2013 van de internationaliseringsagenda van de PThU. De commissie stelt vast dat de PThU weliswaar buitenlandse studieperioden aanmoedigt, maar dat studenten tot nu toe weinig gebruik hebben gemaakt van die mogelijkheid. Studenten uit de *masteropleiding Predikantschap* hebben tijdens het bezoek aangegeven dat het niet vanzelfsprekend is om zonder (risico op) studievertraging een periode in het buitenland te studeren. De commissie heeft in gesprekken met docenten en management vernomen dat binnen de masteropleidingen verder gezocht wordt naar mogelijkheden (vrije studieruimten) om een verblijf in het buitenland beter te faciliteren.

## Overwegingen

Volgens de commissie voldoen beide masteropleidingen aan de vereisten van het evaluatiekader voor wat betreft de onderwijsleeromgeving. De commissie baseert haar positieve oordeel op volgende overwegingen.

De éénjarige *masteropleiding Verdieping* biedt een interessant programma aan dat samenhangend is en volgens de commissie heel wat theologiestudenten uit binnen- en buitenland kan aantrekken. Een belangrijke troef hierbij is de theologische en wetenschappelijke diepgang van de opleiding, die een goede opstap biedt naar een eventueel promotietraject. De driejarige *masteropleiding Predikantschap* bestaat uit een combinatie van wetenschapsbeoefening en beroepstraining. De commissie is hierbij met name te spreken over de constante wisselwerking tussen theorie en praktijk in het hele programma. Ook de gedifferentieerde aanpak van de deeltijdvariant biedt een toegevoegde waarde voor studenten die de opleiding in de tijd willen spreiden. De afstudeerrichtingen hebben een duidelijk profiel. Bij de vernieuwde vormgeving van het programma is de PThU volgens de commissie adequaat tegemoet gekomen aan enkele wensen van het werkveld: meer aandacht voor praktische en beleidsmatige vaardigheden, een duidelijker profiel voor de predikant-geestelijk verzorger en training in het coachen en leiding geven aan vrijwilligers in de gemeente.

Op basis van gesprekken met studenten en docenten en na bestudering van een aantal vakken is de commissie tot de conclusie gekomen dat individuele programmaonderdelen van voldoende kwaliteit zijn en in een logische volgorde in de respectievelijke curricula aan bod komen. Het niveau van de vakken is hoog en zeker gepast voor een academische masteropleiding. De commissie heeft de opleiding wel ter overweging meegegeven om de aanpak van de specialisatie Sacred Texts in de masteropleiding Verdieping en het verdiepingsdeel van de driejarige masteropleiding te heroverwegen: meer contacturen en een betere afstemming van het gebruikte materiaal op het soms erg uiteenlopende niveau van de masterstudenten zou de kwaliteit van de programmaonderdelen zeker ten goede komen.

De commissie stelt een sterke wisselwerking vast tussen onderwijs en onderzoek. Onderzoek, onderwijs en specialisatie zijn alle opgebouwd rond drie domeinen: Sources, Beliefs en Practices. Het Honours programma biedt een mooie aanvulling op het reguliere mastertraject voor (goede) studenten met onderzoeksambities. De vakken die de commissie steekproefsgewijs heeft bekeken, bevestigen het beeld dat *wetenschappelijke oriëntatie* een belangrijke rol speelt binnen de opleidingen. De commissie is van oordeel dat deze wetenschappelijke oriëntatie ook behouden blijft wanneer het programma voor masterstudenten Predikantschap meer de nadruk legt op het beroepsvoorbereidende karakter van de opleiding. Die *professionele oriëntatie* is volgens de commissie dan weer adequaat ingebed in het volledige driejarige mastertraject en zorgt ervoor dat zowel gemeentepredikanten als predikant-geestelijk verzorgers voldoende voorbereid worden op hun toekomst als beroepsbeoefenaars. Volgens de commissie is het wel aangewezen dat het programma van de masteropleiding Verdieping expliciet aandacht besteedt aan arbeidsmarktgerichte competenties.

De onderwijskundige innovaties van de laatste jaren hebben geleid tot een nieuw didactisch concept. Volgens de commissie zijn de kernelementen uit dit concept nadrukkelijk aanwezig in de beide masteropleidingen en hebben enkele docenten reeds inspanningen gedaan om die visie ook concreet in hun onderwijsaanpak te vertalen. Een belangrijke component van de onderwijsvisie is de gerichtheid op competenties: de commissie is van oordeel dat de wisselwerking tussen theorie en praktijk in de ambtsopleiding gebaat is bij deze aanpak. De

relevantie van competentiegericht onderwijs voor de masteropleiding Verdieping is echter minder duidelijk.

Ondanks duidelijke en adequate eisen kennen beide masteropleidingen een zeer diverse instroom: studenten verschillen qua context, kennisniveau, beroepservaring en leeftijd. De commissie is van oordeel dat de PThU zich terdege bewust is van deze verscheidenheid en dat docenten voldoende onderlegd zijn om recht te doen aan de verschillende uitgangssituaties. De commissie is wel van oordeel dat voor beide masteropleidingen structurele aanpassingen nodig zijn op het vlak van contactonderwijs, indien de PThU de gemaakte prestatieafspraken van 12 uur per week in 2015 wil nakomen.

De commissie stelt vast dat de studierendementen van beide opleidingen op dit moment laag zijn, maar dat de PThU stappen onderneemt om die cijfers in de toekomst te verbeteren. De commissie heeft vastgesteld dat de lage rendementen in ieder geval niet te wijten zijn aan de studeerbaarheid van de programma's. Alumni gaven aan dat eventuele studievertraging vooral te wijten was aan externe factoren zoals de eigen beslissing om langer te werken aan de masterthesis. De commissie heeft dan ook met instemming kennis genomen van het voornemen van de PThU om vanaf 2013-2014 het scriptietraject scherper af te bakenen in de tijd.

De commissie heeft vastgesteld dat studenten tevreden zijn over de academische en onderwijskundige kwaliteiten van de docenten. Zelf erkent ze ook de brede inhoudelijke expertise van de docenten, die goed toegerust zijn om inhoud, doelstellingen en eindkwalificaties van de respectievelijke opleidingen te verzorgen en te realiseren. Bovendien zullen docenten vanaf 2013-2014 zichtbaarder aanwezig zijn in de vestigingen, wat ook hun beschikbaarheid voor studenten zal vergroten. De PThU heeft de laatste tijd sterk ingezet op docentprofessionalisering, met name wat betreft onderwijscompetenties. De commissie heeft veel sympathie voor deze verbeteringslag, maar is wel verbaasd dat de PThU geen grootsere ambities heeft op het vlak van bko-certificering.

De PThU is recent verhuisd naar twee nieuwe vestigingen: de commissie heeft tijdens haar bezoek geconstateerd dat beide vestigingen voldoen aan de eisen die gesteld worden aan locaties voor academisch onderwijs. De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding aan de PThU adequaat geborgd is, zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht.

Op basis van het gesprek met de opleidingscommissie is de commissie van oordeel dat studentenevaluaties goed opgezet zijn en de resultaten adequaat worden opgevolgd. Wel raadt zij aan om de representativiteit van studentleden van de opleidingscommissie te vergroten, met name voor de masteropleiding Verdieping.

Sinds het bezoek van de vorige visitatiecommissie is er in de PThU veel veranderd. Bij die veranderingen heeft de instelling goed rekening gehouden met de verbeteringsuggesties van die commissie.

## **Conclusie**

De commissie beoordeelt Standaard 2 – Onderwijsleeromgeving als voldoende voor beide gevisiteerde masteropleidingen Predikantschap en Verdieping.

### **Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties**

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

#### **Toelichting:**

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

## **Bevindingen**

Dit hoofdstuk onderzoekt eerst het systeem van toetsing en beoordeling. Vervolgens komt de vraag aan de orde of studenten de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen realiseren.

### *Systeem van toetsing en beoordeling*

Omdat het systeem van toetsing een cruciale waarborg is voor het realiseren van de geformuleerde leerdoelen, heeft de commissie stilgestaan bij de validiteit van toetsen en beoordelingen. Op basis van de zelfstudies, de bijkomende documenten die ter inzage lagen en de gesprekken met management, docenten, studenten, opleidings- en examencommissies heeft de commissie zich het beeld gevormd van een instelling die volop bezig is met toetsing. De commissie betreurt het dat de PThU hier niet in een eerder stadium mee is begonnen en stelt vast dat in de nabije toekomst onderdelen van het toetsbeleid verder vorm moeten krijgen. Wel stelt ze met instemming vast dat inmiddels hard gewerkt wordt aan het toetsbeleid.

Om het hoofd te kunnen bieden aan haar steeds toenemende taken en bevoegdheden, heeft de examencommissie een toetsbeleid ontwikkeld dat in 2012 is vastgesteld door het College van Bestuur. De visitatiecommissie heeft dit toetsbeleid met de examencommissie besproken en vastgesteld dat zij over de toewijding en expertise beschikt om de haar toebedeelde taken adequaat te vervullen. Niettemin vindt de commissie het een goed idee van de examencommissie om een extern expert met onderwijskundige ervaring op het vlak van toetsing aan het team toe te voegen. De commissie onderschrijft ook de stelling uit het toetsbeleid dat zeker een relatief kleine organisatie als de PThU met korte lijnen tussen alle betrokkenen behoefte heeft aan duidelijkheid omtrent organisatie, taken en bevoegdheden in verband met toetsing.

Een van de taken van de examencommissie is het behandelen van mogelijke gevallen van fraude. Fraude en plagiaat alsook de procedure bij fraude tijdens examens en tentamens zijn volgens de commissie duidelijk beschreven in de OER. De examencommissie heeft tijdens het gesprek aangegeven dat er de laatste jaren geen fraudegevallen gemeld zijn en dat incidentele gevallen van plagiaat eerder het gevolg waren van naïviteit. Scripties worden volgens de kritische reflectie op plagiaat gescreend via het softwareprogramma Ephorus. Volgens de commissie kan de melding van fraude systematischer gebeuren. Ze geeft de examencommissie ter overweging om een fraudeprotocol aan te maken zodat elke melding ook effectief centraal geregistreerd wordt en er bij eventuele recidive snel en adequaat kan worden ingegrepen. Docenten en examinatoren dienen bovendien op de hoogte te zijn van het protocol en elke vorm van (vermeende) fraude te melden. Het moet ook voor (master)studenten duidelijk zijn dat de PThU het beleid en de instrumenten heeft om fraude/plagiaat streng aan te pakken.

Een belangrijke taak van de examencommissie is de kwaliteitsborging van toetsen en eindwerken. De commissie stelt vast dat dit aspect in formele zin inmiddels sterk ontwikkeld

is binnen de PThU en dat de instelling nu werk maakt van het informeren en motiveren van haar docenten. Het toetsbeleid stelt dat alle toetsen in een cyclus van drie jaar worden gescreend en dat de kwaliteit van de eindwerken jaarlijks wordt gecontroleerd. Bovendien wordt de inhoudelijke validiteit van de toetsen eens in de twee jaar voorgelegd aan vertegenwoordigers van het werkveld. De kwaliteit van individuele toetsen tenslotte wordt bevorderd door een collega-docent te betrekken bij de toetsconstructie. Het verslag van de examencommissie van mei 2013 dat de commissie tijdens het bezoek kon inzien, geeft aan dat een aantal acties zoals een training voor toetsbeleid, de procedure voor toetscontrole en de controle van eindwerken is opgestart in de loop van 2012. Docenten hebben in hun gesprekken met de commissie aangegeven dat ze het nieuwe toetsbeleid steunen, maar dat ze bijkomende begeleiding nodig hebben op het vlak van opzet, uitwerking en beoordeling van toetsen om de vooropgestelde toetskwaliteit te realiseren.

De toetsen die de commissie kon inzien bij de bestudering van geselecteerde modules laten een positieve indruk na: de toetsing van competenties is goed uitgewerkt en de toetsvormen zijn gevarieerd. De commissie was bovendien bijzonder onder de indruk van de manier waarop docenten systematisch en uitgebreid feedback leveren op toetsen. Dit was onder meer het geval voor de integratieve cursus Community uit de masteropleiding Verdieping en voor de module Gemeentebouw uit het praktijkveld Leidinggeven en opbouwen (traject Gemeentepredikant).

In beide opleidingen omvat de masterscriptie 15 ec; ze wordt voorafgegaan door een literatuurstudie van 10 ec. De scriptiebegeleider is ook de examinerator. Een tweede beoordeelaar keurt de scriptieopzet goed, beoordeelt de kwaliteit van de scriptie en neemt deel aan de scriptiebespreking. Richtlijnen over planning en begeleiding van de scriptie voor docenten staan in een begeleidingswijzer. Voor studenten heeft de universiteit een schrijfwijzer ontwikkeld die hen adviseert bij het schrijven van de scriptie. De commissie heeft tijdens het bezoek beide documenten bestudeerd en in orde bevonden.

De scripties die de commissie heeft beoordeeld, voldoen qua beoordelingsprotocol nog niet volledig aan de eisen die in het nieuwe toetsbeleid worden gesteld. De commissie stelt vast dat haar steekproef nog heel wat niet-geformaliseerde scriptiebeoordelingen bevat en heeft de examencommissie geadviseerd het scriptieprotocol systematisch te gebruiken. In een reactie gaf de examencommissie aan dat het systeem reeds op poten staat, maar dat de concrete implementatie inderdaad nog niet naar wens is gerealiseerd. De beoogde systematiek in de beoordeling van zowel toetsen als eindwerken vereist volgens de commissie een mentaliteitsverandering bij de betrokken docenten. Bovendien heeft de verhuizing van de PThU naar Amsterdam en Groningen de ontwikkelingen op het vlak van toetsbeleid vertraagd. De examencommissie heeft eind 2012 een eerste uitgebreide controle gedaan van de kwaliteit en de beoordeling van de eindwerken op basis van de procedure uit het toetsbeleid. De commissie is erg onder de indruk van deze grondige aanpak en vindt de borging van scriptiekwaliteit een zeer sterk punt binnen het nieuwe toetsbeleid.

#### *Gerealiseerde eindkwalificaties*

De gerealiseerde eindkwalificaties van de verschillende opleidingen zijn op drie manieren direct aantoonbaar: in de eindwerkstukken, in de uitstroom naar de arbeidsmarkt en in de doorstroming naar vervolgopleidingen. De laatste twee aspecten zijn in de sectie over de onderwijsleeromgeving reeds aan bod gekomen.

Voor wat betreft de *masteropleiding Verdieping* heeft de commissie in totaal vijftien scripties beoordeeld van studenten die tussen oktober 2010 en augustus 2012 zijn afgestudeerd. De

commissie acht alle scripties van voldoende niveau en vindt een aantal scripties zelfs uitstekend. De beoordeling van de commissieleden ligt vrijwel altijd dicht bij de score van de scriptiebegeleider. In één geval heeft de commissie een scriptie weliswaar nipt voldoende beoordeeld, maar vond ze het eindwerk van een beduidend lager niveau dan wat de score van de opleiding zou doen vermoeden: die ene scriptie vertoonde volgens de commissie niet de samenhang, operationalisering, reflectie en analyse die van een eindwerk op academisch masterniveau mag verwacht worden. Dit ene geval laat onverlet dat de commissie van oordeel is dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Verdieping worden gehaald.

De commissie heeft in totaal 25 scripties, procesnota's en eindwerkstukken beoordeeld uit de *masteropleiding Predikantschap*. Procesnota's en eindwerkstukken vormen het afsluitende product van het beroepsgerichte gedeelte van de opleiding zoals die tot voor kort in Utrecht, Leiden en Kampen werd aangeboden. De commissie vindt de kwaliteit van de eindwerken erg uiteenlopend. Naast enkele uitstekende producten, is de grote meerderheid van scripties van ruim voldoende kwaliteit. In vier gevallen echter is de beoordeling van de commissie (beduidend) lager dan die van de opleiding. De commissie beoordeelt twee scripties als onder de maat, terwijl deze door de opleiding met een lage voldoende werden aanvaard. In twee andere gevallen vindt de commissie de scriptie een lage voldoende waard, terwijl ze door de opleiding met een beduidend hoger cijfer waren beoordeeld. Drie van deze scripties behoren volgens het overzicht van de afstudeerwerken tot de specialisatie Praktische Theologie binnen de afstudeerrichting Gemeentepredikant.

De vier scripties bevatten volgens de commissie onvoldoende analyse en kritische reflectie. De vraagstelling is niet altijd goed uitgewerkt en in twee gevallen schiet het eindwerk tekort op het vlak van methoden en technieken. Volgens de commissie had een striktere begeleiding van deze scripties wellicht tot betere resultaten geleid. De commissie is van oordeel dat de initiële ambitie van studenten soms groter is dan hun academische vaardigheden en kennis over het onderwerp bij aanvang van de scriptie en dat deze studenten zonder stevige ondersteuning de kloof tussen ambitie en kunde niet kunnen dichten. De commissie merkt wel op dat deze eindwerken nog niet het voorwerp uitmaakten van de systematische scriptiebeoordeling zoals die op dit ogenblik door de PThU wordt doorgevoerd.

Naast de talrijke scripties van behoorlijke kwaliteit beschouwt de commissie de twee scripties die zij als onvoldoende beoordeelt als een 'bedrijfsongeval'. De commissie is van oordeel dat de systematische scriptie-aanpak zoals die heeft vorm gekregen in het toetsbeleid en in de scriptiewijzer bijkomende garanties biedt voor het gerealiseerde niveau van de toekomstige masterscripties. De commissie drukt op basis van de gesprekken ook het vertrouwen uit in de aanpak van de examencommissie en onderstreept hierbij de toegevoegde waarde van de door haar georganiseerde kwaliteitsborging. De uitkomst van de steekproefsgewijze beoordeling van eindwerken door de visitatiecommissie duidt niettemin op de noodzaak om het proces van scriptiebeoordeling te verstevigen, met name waar het gaat om een onderbouwde beoordeling van de score.

## **Overwegingen**

Volgens de commissie voldoen beide gevisitteerde opleidingen aan de vereisten van het evaluatiekader voor wat betreft toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties. De commissie baseert haar positieve oordeel op volgende overwegingen.

De commissie is van oordeel dat de PThU op dit ogenblik goed werk maakt van toetsing en beoordeling, maar dat die systematische aanpak van recente datum is en het toetsbeleid nog

niet volledig gerealiseerd is. De commissie heeft tot haar tevredenheid vastgesteld dat de examencommissie over zowel commitment als expertise beschikt om dit proces te sturen. De commissie apprecieert ook de constructieve houding van de docenten ten aanzien van de soms fundamentele veranderingen op het vlak van toetsing.

De PThU beschikt op papier over een duidelijk fraudebeleid. De melding van fraude kan volgens de commissie nog systematischer gebeuren. Zo zou de examencommissie een fraudeprotocol kunnen opstellen en docenten opdragen elke vorm van fraude/plagiaat te registreren. Hierbij kan de PThU wellicht inspiratie opdoen bij de partneruniversiteiten VU en RUG en afspraken maken rond informatie-uitwisseling zodat eventuele recidive voortvarend kan aangepakt worden.

De commissie heeft steekproefsgewijs vastgesteld dat er voldoende variëteit is in de toetsvormen en dat de toetsen aansluiten bij de leerdoelen van de programmaonderdelen. De commissie was bovendien onder de indruk van de manier waarop docenten systematisch en uitgebreid feedback bezorgen op toetsen. De scripties die de commissie heeft beoordeeld, voldoen qua beoordelingsprotocol nog niet volledig aan de eisen die in het toetsbeleid worden gesteld. De commissie begrijpt dat het systeem inmiddels op poten staat, maar dat de concrete implementatie nog niet volledig is gerealiseerd. Het systeem van collegiale toetsing van toetsen is bijvoorbeeld een recent initiatief dat de commissie sterk waardeert.

De commissie heeft vijftien scripties beoordeeld uit de *masteropleiding Verdieping* en acht alle scripties van voldoende niveau. Ze is daarom van oordeel dat de eindkwalificaties van de masteropleiding worden gerealiseerd. De commissie stelt vast dat de kwaliteit van de scripties uit de *masteropleiding Predikantschap* uiteenlopend is. Naast een ruime meerderheid van ruim voldoende en enkele excellente scripties, heeft de commissie twee scripties (op een steekproef van 25) beoordeeld als onvoldoende. Bovendien acht ze twee andere scripties weliswaar van voldoende kwaliteit, maar beduidend zwakker dan het beoordelingscijfer door de opleiding doet vermoeden. Volgens de commissie zou een striktere begeleiding en een uitgebreidere beoordeling wellicht tot betere resultaten hebben geleid. De inmiddels vastgelegde controle van scriptiekwaliteit en -beoordeling door de examencommissie zijn volgens de commissie dan ook noodzakelijk om het gerealiseerd eindniveau te borgen. Hoewel de commissie zowel voor toetsing als voor gerealiseerd eindniveau enkele verbeterpunten heeft geconstateerd, wegen deze punten voor haar niet op tegen de kwaliteit van het overgrote deel van de scripties en de genomen maatregelen om de toetsing adequaat te borgen.

## **Conclusie**

De commissie beoordeelt standaard 3 als voldoende. Dit oordeel geldt voor beide gevisiteerde masteropleidingen Predikantschap en Verdieping.



## Algemeen eindoordeel

De éénjarige *masteropleiding Verdieping* biedt studenten uit binnen- en buitenland academische verdieping op het vlak van historische, systematische of praktische theologie. Het brede protestantse profiel, de openheid naar andere christelijke kerken en de samenwerking met de RUG zijn volgens de commissie belangrijke troeven. De eindkwalificaties staan op het niveau van een academische masteropleiding en voldoen aan de eisen van het DGO-kader. Het arbeidsmarktperspectief daarentegen krijgt volgens de commissie nog te weinig aandacht.

Enkele individuele programmaonderdelen zijn uitstekend, andere van voldoende niveau: ze bevestigen het beeld dat wetenschappelijke oriëntatie een belangrijke rol speelt binnen de opleiding. De specialisatie 'Sacred Texts' daarentegen kan volgens de commissie nog steviger ontwikkeld worden. De voorzieningen in Groningen, maar ook andere componenten van de onderwijsleeromgeving zoals de studeerbaarheid en de studiebegeleiding zijn ruimschoots voldoende. Docenten zijn zowel inhoudelijk als onderwijskundig voldoende onderlegd om het programma te realiseren. De commissie is bovendien van mening dat de PThU gepast actie onderneemt wanneer bepaalde onderwijselementen (nog) niet aan de maat zijn, zoals rendement, contacturen of bko-kwalificaties.

De PThU heeft op het vlak van toetsing duidelijk beleid geformuleerd en is nu druk bezig dit beleid te realiseren. Bij de toetsen die de commissie heeft bestudeerd valt de systematische en uitgebreide feedback op van docenten. Ze waardeert ook het recent ingevoerde systeem van collegiale toetsing van toetsproducten. Alle beoordeelde scripties zijn volgens de commissie van voldoende niveau. Dit geeft aan dat de beoogde eindkwalificaties ook effectief worden gerealiseerd. De commissie beoordeelt de masteropleiding Verdieping als voldoende.

De driejarige *masteropleiding Predikantschap* wordt vanaf 2013-2014 aangeboden op twee locaties, met twee afstudeerroutes en in twee varianten. De commissie heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties zijn getoetst aan de Dublin-descriptoren, voldoen aan de eisen van het DGO, overeenkomen met de verwachtingen van de PKN ten aanzien van een ambtsopleiding tot predikant en beantwoorden aan de professionele eisen van de beroepsvereniging van geestelijk verzorgers.

De opleiding combineert wetenschapsbeoefening met beroepstraining: er is volgens de commissie een constante wisselwerking tussen theorie en praktijk waardoor de professionele oriëntatie adequaat is ingebed in het academische karakter van de opleiding. In de nieuwe vormgeving besteedt het programma aandacht aan praktische, beleidsmatige en leidinggevende vaardigheden. Ook het profiel van de geestelijk verzorger komt duidelijker tot uiting. De PThU heeft onlangs haar intrek genomen in twee nieuwe vestigingen: de voorzieningen, maar ook andere componenten van de onderwijsleeromgeving zoals de studeerbaarheid en de studiebegeleiding zijn volgens de commissie ruimschoots voldoende. Docenten zijn zowel inhoudelijk als onderwijskundig onderlegd om het programma te realiseren. De commissie stelt bovendien vast dat de PThU gepast actie onderneemt wanneer bepaalde onderwijselementen (nog) niet aan de maat zijn, zoals rendement, contacturen of bko-kwalificaties.

De PThU heeft op het vlak van toetsing duidelijk beleid geformuleerd en is nu druk bezig dit beleid te realiseren. Bij de toetsen die de commissie heeft bestudeerd valt de systematische en uitgebreide feedback op van docenten. De commissie waardeert ook het recent ingevoerde systeem van collegiale toetsing van toetsproducten. Naast talrijke excellente en ruim voldoende scripties, vindt de commissie twee scripties (op een steekproef van 25) van onvoldoende niveau. De inmiddels vastgelegde controle van scriptiekwaliteit en -beoordeling

door de examencommissie zijn volgens de commissie dan ook noodzakelijk om het gerealiseerd eindniveau te borgen. De commissie beoordeelt de masteropleiding Predikantschap als voldoende.

## BIJLAGEN



## **Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie**

---

**Prof. dr. D. (Dirk) Hutsebaut** (1943) studeerde filosofie en psychologie aan de KU Leuven. Tussen 1970 en 1976 was hij assistent-onderzoeker aan het Centrum voor Godsdienstpsychologie, waar hij promoveerde op een dissertatie over religieuze houdingen bij volwassenen. Vanaf 1976 doceerde hij 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling bij adolescenten'; vanaf 1980 ook 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling bij kinderen'. In 1986 werd hij benoemd tot hoofddocent Godsdienstpsychologie en methodologie van het empirisch religieonderzoek. Hij doceerde daarnaast het vak 'Psychology of Religion' aan studenten theologie, wijsbegeerte en antropologie. Na zijn promotie tot hoogleraar was hij gedurende zes jaar voorzitter van het departement Psychologie aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Sinds 2006 is hij met emeritaat. Hij doceerde nog twee jaar het vak 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling'. Sinds 2011 doceert hij het vak Godsdienstpsychologie aan het Lumen Christi Institute in Arusha, Tanzania.

**Dhr. E. (Ezra) Delahaye MA** (1988) is een promovendus in filosofie aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit en master-student aan de Tilburg School of Catholic Theology of Tilburg University. Hij behaalde zijn MA in filosofie aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit in 2012. Zijn promotie-onderzoek richt zich op de interpretatie van de apostel Paulus in de hedendaagse metafysica.

**Prof. dr. P.J.A. (Peter) Nissen** (1957) is als hoogleraar Spiritualiteitsstudies verbonden aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij studeerde theologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en promoveerde in 1988 cum laude te Amsterdam. Vervolgens was hij docent kerkgeschiedenis aan verschillende theologische opleidingen in Nederland. Van 1994 tot 1998 was hij bovendien bijzonder hoogleraar Cultuur in Brabant aan de Katholieke Universiteit Brabant. Van 1998 tot 2008 was hij hoogleraar Kerkgeschiedenis/Geschiedenis van het Christendom aan de Radboud Universiteit Nijmegen, waar hij van 2003 tot 2007 tevens decaan was van de Faculteit der Theologie. Van 2008 tot 2009 was hij hoogleraar Cultuurgeschiedenis van het Christendom aan de Universiteit van Tilburg en van 2009 tot 2012 hoogleraar Cultuurgeschiedenis van de Religiositeit, in het bijzonder vanaf de vroegmoderne tijd, aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij is voorzitter van landelijke onderzoekschool voor theologie en religiewetenschap, NOSTER, redactievoorzitter van *Trajecta. Religion, Culture and Society in the Low Countries*, redactielid van *Speling*, redactieraadslid van de reeks *Studies in Theology and Religion* (Brill); en lid van de wetenschappelijke adviesraad van *Ons Geestelijk Erf*. Hij schreef meerdere (hand)boeken en wetenschappelijke artikelen over thema's op het raakvlak van geschiedenis, cultuur, kerk, religie en spiritualiteit. Hij redigeerde een groot aantal bundels en maakt deel uit van het 'Theologisch Elftal' van het dagblad *Trouw*.

**Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar** (1959) is sinds 2009 als onderzoeksprofessor bijbelwetenschappen verbonden aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven. Hij promoveerde in 1994 aan de Rijksuniversiteit Groningen, en had daarna aanstellingen als post-doc in Groningen (1997-2005) en als full professor aan the Florida State University (2006-2009). Hij publiceert voornamelijk op het terrein van de Dode-Zeerollen, als co-editor van de rollen van Qumran grot 11 (*Discoveries in the Judaean Desert 23*; Oxford: Clarendon, 1998) en van *The Dead Sea Scrolls Study Edition* (Leiden: Brill, 2000), en als auteur van *To Increase Learning for the Understanding Ones* (Leiden: Brill, 2001) en vele artikelen in

boeken en in tijdschriften als *Revue de Qumran*. Hij is editor-in-chief van de *Journal for the Study of Judaism*, en secretaris van de *International Organization for Qumran Studies*.

**Prof. dr. H.P.J. (Henk) Witte** (1947) is bijzonder hoogleraar theologie en spiritualiteit vanuit Ignatiaans perspectief aan de Tilburg School of Catholic Theology van Tilburg University. Na zijn studie in Tilburg en Nijmegen was hij als wetenschappelijk medewerker, later universitair docent dogmatiek werkzaam aan de Theologische Faculteit Tilburg. Tussen 1995 en 2005 werkte hij tevens als senior beleidsmedewerker aan het Secretariaat van de Nederlandse Bisschoppenconferentie en vanaf 2005 als universitair hoofddocent aan wat nu de Tilburg School of Catholic Theology is. Van 2007 tot 2011 was hij lid van het managementteam als vicedecaan onderwijs. Hij is gepromoveerd in Tilburg op een onderwerp betreffende Vaticanum II en publiceerde vooral op het gebied van de ecclesiologie, oecumenica en ambtstheologie.

## Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

---

### Domeinspecifieke criteria (Disciplineoverleg Godgeleerdheid, juni 2012)

*Inleiding: Religiewetenschap en theologie sinds de vorige onderwijsvisitatie*

De opleidingen op het gebied van religiewetenschappen en theologie in Nederland bieden een grote verscheidenheid aan structuren en doelstellingen. Zij hebben gemeen dat zij religies bestuderen vanwege hun belang voor respectievelijk het individu, de samenleving en de cultuur; in het geval van theologische opleidingen ook vanwege het belang voor kerken en levensbeschouwelijke instellingen.

Een belangrijk onderscheid is dat tussen enerzijds de theologische opleidingen waarin de christelijke, islamitische en andere religies in al hun facetten centraal staan en anderzijds de religiewetenschappelijke opleidingen waarin het fenomeen religie in meer algemene zin en de verschillende religies in het bijzonder centraal staan. Ook is er een verschil in wetenschapsopvatting, dat echter niet altijd op dezelfde wijze wordt gearticuleerd. De religiewetenschappen bestuderen religie als een cultureel fenomeen en hanteren een cultuurwetenschappelijke benadering. Religiewetenschappers gaan niet uit van openbaring of van normatieve religieuze tradities, maar kunnen deze uiteraard wel als menselijk fenomeen bestuderen. Empirische benaderingen spelen in de religiewetenschap een grote rol. In de theologie is er een grote verscheidenheid van benaderingen. Vaak is er nauwelijks verschil met de religiewetenschappelijke benadering, maar in andere gevallen onderscheidt theologie zich van religiewetenschap doordat zij het zelfverstaan van de religieuze traditie doordenkt, religieuze documenten en/of een bepaalde traditie als gezaghebbend accepteert en zich aan laat spreken door religieuze waarheidsclaims. Bovendien maken in deze opvatting de disciplines systematische theologie en praktische theologie deel uit van de theologische encyclopedie. De verschillende theologische disciplines dragen bij aan de academische zelfontvouwing van een religieuze traditie. Wat de universitaire inrichting van het domein religiewetenschap en theologie betreft, is de afgelopen jaren het onderscheid tussen een religiewetenschappelijke en een theologische bestudering van religie toegenomen.

Ten opzichte van de vorige onderwijsvisitatie hebben tenminste vier belangrijke ontwikkelingen plaatsgevonden: (1) een versterking van het religiewetenschappelijk accent; (2) een toenemende institutionele inkadering van opleidingen in het religiedomein in grotere, veelal geesteswetenschappelijke, eenheden; (3) verkorting van de maximale studieduur voor een theologisch curriculum inclusief ambtsopleiding tot in totaal zes jaar; (4) volledige afschaffing van de vooropleidingen klassieke talen en inbouw van modules die de kennis van de brontalen moeten waarborgen in het theologisch curriculum.

Ad (1). Tot in de jaren tachtig bestonden er geen gescheiden religiewetenschappelijke opleidingen, maar maakten de religiewetenschappen in meerdere of mindere mate deel uit van het theologisch curriculum. Sindsdien worden in toenemende mate gescheiden religiewetenschappelijke opleidingen aangeboden. Die tendens heeft zich de afgelopen periode doorgezet, met name aan de RU, de UL en de UU. Op dit moment is het landschap veelkleurig en bestaan er naast strikt theologische en strikt religiewetenschappelijke opleidingen ook opleidingen die religiewetenschappelijke en theologische componenten in één opleiding combineren.

Ad (2). Van oudsher werden academisch theologische opleidingen (en voor zover die bestonden, religiewetenschappelijke opleidingen) aangeboden door zelfstandige theologische universiteiten of door theologische faculteiten binnen bredere universiteiten. De afgelopen

jaren is er een trend tot fusie van theologische faculteiten met andere faculteiten (waarbij ‘geesteswetenschappen’ favoriet lijkt). Twee tot dusver zelfstandige katholieke theologische universiteiten (TFT en KTU) zijn als faculteit opgegaan in een universiteit, maar de kerkelijke opleidingen van de protestantse kerk in Nederland zijn juist verzelfstandigd in een nieuwe Protestantse Theologische Universiteit. Waar theologische opleidingen zijn opgegaan in grotere institutionele verbanden, heeft dat in meerdere of mindere mate invloed op de algehele onderwijscultuur aan die opleidingen (onderwijs- en examenreglementen, evaluatiecycli, regels over het minimum aantal studenten in cursussen, etc.). Ook kan het invloed hebben op de curricula.

Ad (3). Ten tijde van de vorige visitatie werden academisch-theologische opleidingen die een ambtsopleiding insloten, gefinancierd voor maximaal zes-en-half jaar; studenten ontvingen voor eenzelfde periode studiefinanciering. Sinds de invoering van de BaMa structuur bestaan er nog slechts bachelor- en masteropleidingen. Bacheloropleidingen duren drie jaar, masteropleidingen een, twee of drie jaar. Studenten die vroeger in nominaal zes-en-half jaar bachelor, master en ambtsopleiding konden doen, doe nu in zes jaar een driejarige bachelor, gevolgd door een driejarige master die een ambtsopleiding insluit. De totale studieduur is voor deze studenten dus verkort.

Ad (4). Voor sommige studenten is de totale studieduur nog meer verkort, namelijk voor die studenten die in het verleden een vooropleiding van één of twee jaar moesten doen. Tot en met het collegejaar 2009–2010 bestond er nog een tweedeling tussen bacheloropleidingen die kennis van Grieks en Latijn veronderstelden, en bacheloropleidingen waarin de mogelijkheid om kennis van deze ‘brontalen’ (en van het Hebreeuws, de derde voor theologie belangrijke brontaal) te verwerven, was geïntegreerd. Sinds 1 januari 2010 is overal de instroomeis m.b.t. Grieks en Latijn vervallen; daarmee is het ook het fenomeen van de vooropleiding Grieks en Latijn verdwenen. In de hier beschreven criteria gaan wij uit van de nieuwe situatie (zonder vooropleiding).

Bij het opstellen van deze domeinspecifieke criteria is gebruikgemaakt van soortgelijke documenten uit het buitenland, met name van de benchmarks van de Quality Assurance Agency voor Theology and Religious Studies. Het referentiekader is gebaseerd op de descriptoren van het kwalificatieraamwerk voor het hoger onderwijs, de zgn. Dublin-descriptoren. Binnen de Dublin-descriptoren worden vijf aspecten onderscheiden: kennis en inzicht, toepassen van kennis en vaardigheden, oordeelsvermogen, communicatie en leervermogen.

#### *Soorten opleidingen*

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Religiewetenschap en theologie worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master) niveau op het gebied van het object van de studie.

Zowel in de religiewetenschappen als in de theologie duren de bacheloropleidingen drie jaar; van die drie jaar kan brontalenstudie (Grieks, Latijn, Hebreeuws, Arabisch, of nog andere talen) een kleiner of groter deel uitmaken. De driejarige bacheloropleidingen worden door de overheid bekostigd en de studenten in deze opleidingen ontvangen drie jaar studiefinanciering. Met uitzondering van de UvA bieden alle aan de visitatie deelnemende instellingen een bachelor theologie aan; bacheloropleidingen religiewetenschap zijn er aan de RU, de RUG, de UL, de UU, de UvA, de UvT en de VU.



In vervolg op de bacheloropleiding worden één-, twee- en driejarige masteropleidingen aangeboden. De meeste masteropleidingen (doorstroom masters, eenjarige masters) hebben een studieduur van één jaar. Research masters hebben een studieduur van twee jaar. Theologische masters die tevens ambtsopleiding zijn kennen een studieduur van drie jaar.

Wie toegelaten wil worden tot een kerkelijk ambt, volgt een bachelor theologie en een driejarige master theologie. De driejarige masters worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. De studieduur van zes jaar die wordt vol gemaakt wanneer men zowel de bachelorgraad als de mastergraad behaalt, is in overeenstemming met wat internationaal zowel door de protestantse kerken (verenigd binnen de Europese, Leueningse Kirchengemeinschaft ) alsook door de rooms-katholieke kerk in de apostolische constitutie Sapientia Christiana wenselijk wordt geacht. Vrijwel alle instellingen die dit type opleiding aanbieden, staan rechtstreeks onder kerkelijk gezag of hebben de kerkelijke verantwoordelijkheid voor deze opleiding nader geregeld. Driejarige masteropleidingen zijn er aan de PThU, de ThUK, de RU, TST (UvT), de TUA en de VUA.

Naast driejarige masteropleidingen zijn er opleidingen van twee jaar; dit zijn research masters. Deze opleidingen leiden op tot onderzoeker. Hoewel de research master een eindkwalificatie is, wordt beoogd dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden van research masters na hun mastersgraad tevens een doctoraat behaalt. Deze tweejarige opleidingen worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. Research masters in de theologie worden aangeboden aan de UvT en de VUA. De UVA biedt een tweejarige strikt religiewetenschappelijke onderzoeksmaster aan. De RUG biedt een research master in godsdienstwetenschap en theologie aan. Research masteropleidingen vallen buiten de in DGO-verband georganiseerde onderwijsvisiteatie en blijven hier daarom verder buiten beschouwing.

Verder bestaan er theologische masteropleidingen van één jaar, die zich op meerdere beroepsvelden richten. Zij leiden op tot een loopbaan in de (theologische) wetenschap of tot beroepen op het terrein van het onderwijs, de geestelijke verzorging, de kerken, de media, de zorg, de overheid of het bedrijfsleven waar de in deze studie verworven kennis gewaardeerd wordt. Deze éénjarige masteropleidingen worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. Eénjarige opleidingen in de theologie worden aangeboden aan de PThU, de RUG, de ThUK, de UU, de UvT, de VUA.

Binnen het domein van de opleidingen op het gebied van de religiewetenschappen worden éénjarige masterprogramma's aangeboden gericht op de kennis van het fenomeen religie in het algemeen en de verschillende religies in het bijzonder. De aandacht is hierbij speciaal gericht op hun bronteksten, geschiedenis, leer en praktijken. In deze masterprogramma's zijn meestal beroepsvoorbereidende studie-onderdelen opgenomen ten behoeve van beroepen op het terrein van religieuze gemeenschappen en/of maatschappelijke organisaties, het onderwijs, de overheid, de media en de zorg. Sommige opleidingen kennen in plaats van of naast de beroepsvoorbereidende onderdelen een onderzoeksvariant. Eénjarige religiewetenschappelijke masteropleidingen worden aangeboden aan de RU, RUG, UL, de UU, de VUA, de UvA en de UvT.

#### *Beschrijving van de eisen voor de bacheloropleidingen*

De bachelorprogramma's voor de diverse theologische opleidingen kennen minder dan vroeger een vaste, parallelle structuur. Sommige opleidingen kennen een strakke opbouw met weinig keuzemogelijkheden, andere opleidingen laten relatief veel keuzevrijheid aan de

student. Dit laatste is veelal het geval in opleidingen die in meer of minder sterke mate zijn ingebed in geesteswetenschappelijke faculteiten of schools.

De bachelorprogramma's van de opleidingen op het gebied van de religiewetenschappen zijn veelal in nauwe samenwerking met faculteiten sociale en/of geesteswetenschappen opgesteld. De keuzevrijheid van studenten is meestal groot.

Omdat de visitatie betrekking heeft op een breed spectrum van opleidingen, is gekozen voor een referentiekader dat niet prescriptief van aard is, maar veel ruimte geeft aan opleidingen om eigen keuzes te maken en accenten te leggen. Hier worden slechts generieke criteria geven; in de zelfstudies kunnen de opleidingen aangeven, hoe ze deze toepassen en op welke wijze zij aan de NVAO-criteria voor niveau en oriëntatie voldoen.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen en -kwalificaties voor een bachelor theologie:

#### Kennis

- Een algemene oriëntatie in de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
- Elementaire kennis van en inzicht in de Bijbelwetenschappen, de geschiedenis van het christendom en de theologie, de geschiedenis van de filosofie, de godsdienstfilosofie en/of de systematische theologie, de ethiek, de religiewetenschappen, en de sociale wetenschappen en/of de praktische theologie;
- Elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de theologie als wetenschap;
- Meer gevorderde kennis van en inzicht in één van de bovengenoemde terreinen van de theologie, die onder meer blijken uit een scriptie/bacheloreindwerkstuk.

#### Vaardigheden

- In staat tot analyse van wetenschappelijke teksten en tot schriftelijke en mondelinge rapportage daarover;
- In staat tot verzamelen, selecteren en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee zelfstandig kunnen werken;
- In staat tot het schrijven van een werkstuk volgens de binnen de theologie gangbare eisen;
- Het beheersen van voor de theologie relevante ICT-vaardigheden;
- In staat om de religieuze dimensies van maatschappelijke vraagstukken te onderkennen, en deze vraagstukken vanuit theologisch perspectief te evalueren;
- Vermogen tot het toepassen van de verworven kennis in een context die typerend is voor de theologie;
- Het beschikken over flexibiliteit om de verworven kennis en vaardigheden te integreren in een beroep dat niet strikt aansluit bij de opleiding;
- In staat tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

#### Academische attitude

- Blijk geven van het vermogen tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- Blijk geven van het vermogen tot reflectie op eigen verantwoordelijkheid;
- Respect tonen voor de meningen en (geloofs-)overtuigingen van anderen.

### Afstemming op de arbeidsmarkt

- Respect tonen voor de meningen en (geloofs-)overtuigingen van anderen.

Uit de opleiding blijkt dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Mogelijke beroepsuitgangen zijn die van het leraarschap met een tweedegraads bevoegdheid of het kerkelijk werkerschap. Vanuit beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen theologie echter vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die boven omschreven zijn.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een bachelor religiewetenschappen:

### Kennis

- Een algemene oriëntatie in de religiewetenschappen en de plaats die de religiewetenschappen binnen het geheel der wetenschappen innemen;
- Elementaire kennis van en inzicht in de wereldreligies, hun geschiedenis, hun voornaamste geschriften, hun verwevenheid met diverse culturen, hun invloed op het persoonlijk en maatschappelijk leven;
- Elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de religiewetenschappen;
- Meer gevorderde kennis van en inzicht in één religie en/of thema binnen de religiestudies, die onder meer blijkt uit een scriptie/bacheloreindwerkstuk.

### Vaardigheden

- In staat tot analyse van wetenschappelijke teksten en tot schriftelijke en mondelinge rapportage daarover;
- In staat tot verzamelen, selecteren en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee zelfstandig kunnen werken;
- In staat tot het schrijven van een werkstuk volgens de eisen van de religiewetenschap;
- Het beheersen van voor het vakgebied relevante ICT-vaardigheden;
- In staat om de religieuze dimensies van maatschappelijke vraagstukken te onderkennen, en deze vraagstukken vanuit religiewetenschappelijk perspectief te evalueren;
- Vermogen tot het toepassen van de verworven kennis in een context die typerend is voor de religiewetenschap;
- Het beschikken over flexibiliteit om de verworven kennis en vaardigheden te integreren in een beroep dat niet strikt aansluit bij de opleiding;
- In staat tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

### Academische attitude

- Blijk geven van het vermogen tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- Blijk geven van het vermogen tot reflectie op eigen verantwoordelijkheid;
- Respect tonen voor de meningen en overtuigingen van anderen.

### Afstemming op de arbeidsmarkt

- Uit de opleiding blijkt dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Een mogelijke beroepsuitgang is die van het leraarschap met een tweedegraads bevoegdheid. Vanuit beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen religiewetenschap echter vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die boven omschreven zijn.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Eén verdere bacheloropleiding moet hier nog apart genoemd worden: Islam en Arabisch (UU). De reden om deze opleiding mee te nemen in de landelijke visitatie van theologische en religiewetenschappelijke opleidingen is dat deze opleiding vanaf 2007 is ondergebracht bij het departement Religiewetenschap en Theologie van de UU, en in samenhang daarmee is geherprofileerd tot een opleiding die de islamstudie centraal stelt, meer dan de taal- en letterkunde. Deze herprofilering is met ingang van 1 september 2012 ook zichtbaar gemaakt in een nieuwe opleidingsnaam, te weten Islam en Arabisch.

De vorige visitatie van deze opleiding, die toen nog Arabische, Nieuwperzische en Turkse Talen en Culturen heette, vond plaats in 2006 als onderdeel van de onderwijsvisitatie Overige Talen van Europa en het Nabije en Midden-Oosten (QANU 2007). Het daarin gebruikte domeinspecifieke referentiekader voor die opleidingen was gebaseerd op een Common European Framework for Languages, en richtte zich op de volgende kennisdomeinen: taalverwerving, letterkunde, cultuur- en geschiedenis, taalkunde, en wetenschapsfilosofische achtergronden. Het kader hield er al wel rekening mee dat sommige gevisiteerde opleidingen de taal- en letterkunde meer centraal konden stellen, terwijl voor andere de cultuur en geschiedenis van een regio belangrijker is.

Gezien het huidige profiel en de inbedding van de Utrechtse opleiding Arabische Taal en Cultuur (ATC, vanaf 1 september 2012 “Islam en Arabisch”, I&A) kunnen de criteria die binnen DGO zijn afgesproken voor een bachelor religiewetenschappen tevens worden gebruikt voor ATC/I&A, met uitzondering van de eis dat de studenten elementaire kennis dienen te hebben van de wereldreligies. In plaats van die eis kunnen de criteria voor taalverwerving en voor cultuur en geschiedenis uit de visitatie van Overige Talen van Europa en het Nabije en Midden-Oosten van 2006 worden gehanteerd, te weten:

- Kennis van de taalkundige structuur van het Arabisch (syntaxis, fonologie, morfologie, semantiek, etc.);
- Kennis van de woordenschat van het Arabisch;
- Kennis van de synchrone en diachrone dimensie van de betreffende taal gelieerd aan taalkundige theorieën;
- Brede kennis van en inzicht in de landen, de culturen en de en samenleving waarin Arabisch wordt of werd gebruikt;
- Kennis van de geschiedenis van die landen.

### *Beschrijving van de eisen van de masterprogramma's*

Binnen DGO bestaat overeenstemming over de volgende algemene eindtermen en -kwalificaties voor alle masters binnen het domein:

## Kennis

- Afgestudeerden beschikken over gespecialiseerde vakkennis en methodisch inzicht op een zodanig niveau, dat zij zich zelfstandig verder kunnen ontwikkelen in de door hen gekozen disciplinaire specialisatie. Zij zijn in staat om zelfstandig onderzoek te doen.

## Vaardigheden

### Afgestudeerden

- beschikken over de technische en theoretische vaardigheden om op een zelfstandige en wetenschappelijke wijze bronnen en literatuur te verzamelen, te analyseren en te beoordelen met als doel op een creatieve wijze verklarende of inzichtelijke werkhypothesen te formuleren en te toetsen en daarmee een bijdrage te leveren aan relevante wetenschappelijke debatten;
- zijn in staat om te gaan met divers en weerbaarstig bronnenmateriaal;
- zijn in staat tot reflectie op academisch niveau op religie in het algemeen en op de actuele situatie van godsdienstige gemeenschappen en individuen in hun historische en hedendaagse maatschappelijke context;
- zijn in staat een zelfstandig oordeel te vormen op het terrein van theologie en religiewetenschap;
- zijn in staat verworven kennis toe te passen op complexe vraagstukken rond theologie en/of religie;
- zijn in staat vakmatige inzichten en de resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten, en deel te nemen aan het maatschappelijk debat.

## Academische attitude

### Studenten

- zijn bereid en in staat tot rekening houden met historische, methodische, maatschappelijke en ethische aspecten bij de wetenschappelijke oordeelsvorming over en analyse van complexe vraagstukken op het eigen vakgebied.

## Afstemming op de arbeidsmarkt

- Afgestudeerden beschikken over voldoende van de genoemde vaardigheden om de academische beroepen of functies te kunnen vervullen waarvoor de betreffende masteropleiding opleidt. Hierbij kan men denken aan kerkelijke ambten en de functies van eerstegraads bevoegd leraar, geestelijk verzorger, consultant op het gebied van religie, en wetenschappelijk onderzoeker. Daarnaast is te denken aan andere academische beroepen, waarin duurzame kennisontwikkeling, -verwerving of -verwerking, bereidheid om nieuw en/of onontgonnen terrein te betreden en het dragen van verantwoordelijkheid samengaan. Complicerende factor is, dat de werkvelden waarin alumni werkzaam zijn, zo divers zijn dat het niet mogelijk is om daarvoor nadere opleidingskwalificaties te formuleren. Na het verwerven van een werkplek zoeken alumni doorgaans van daaruit meer toegespitste vorming.

Naast deze eindtermen en -kwalificaties die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

### *Masteropleidingen die opleiden tot een ambt*

De eisen ten aanzien van de theologische masteropleidingen die tevens opleiden tot een kerkelijk ambt, zijn door de meeste kerken expliciet geformuleerd en door de onderwijsinstellingen direct of indirect overgenomen. De erkenning van de zijde van de

protestantse kerk in Nederland en de rooms-katholieke kerk van de opleiding tot geestelijk verzorging is door hen nauw verbonden met de inhoud van de ambtsopleiding.

De protestantse kerk in Nederland stelt in ordinantie 13, artikel 1.4 van haar Kerkorde, dat de opleiding van haar predikanten in ieder geval omvat:

- de uitleg en theologie van de Heilige Schrift;
- de geschiedenis van de kerk, in het bijzonder de geschiedenis van de Reformatie en die van de kerken in Nederland;
- de leer en het belijden van de kerk;
- de ethiek;
- de verhouding van de kerk tot andere kerken, godsdiensten en levensbeschouwingen;
- de theorie en praktijk van ambt en gemeente;
- het kerkrecht;
- alsmede een tijdens de opleiding te volgen stage in een gemeente.

Diverse kleinere kerkgenootschappen hebben hun ambtsopleiding als inwonend seminarie/instituut ondergebracht bij één van de te visiteren instellingen, en hebben daarbij een overeenkomst gesloten waarbij ofwel een deel van de opleiding aan die instelling door eigen hoogleraren en universitair docenten wordt gegeven, ofwel aan die instelling deel uitmaakt van de eigen kerkelijke opleiding. Dit geldt bijvoorbeeld voor de baptisten, hersteld hervormden, nederlands-gereformeerden, oudkatholieken, remonstranten en vrij-evangelischen. Voor zover dit type kerkelijke opleidingen overheidssubsidie ontvangt, geeft de overheid die subsidie door via de universiteit aan welke zij zijn gevestigd, en stelt de overheid hierbij als voorwaarde dat deze universiteit voor de kwaliteitstoetsing zorg draagt. Voor zover dit type opleidingen niet door de overheid wordt gefinancierd, ziet de overheid ook niet toe op de kwaliteit. Daarom vallen deze opleidingen buiten de reguliere visitatie. De VUA kiest hier voor een andere lijn en beschouwt de aan de VUA gevestigde bekostigde opleidingen van de hersteld hervormde kerk, de doopsgezinde broederschap en de baptisten als regulier onderwijs; en laat deze dus mee visiteren.

De Tilburg School of Theology van de UvT en de Theologische Faculteit van de RU zijn bij de inrichting van hun opleidingen gebonden aan de apostolische constitutie *Sapientia Christiana* of *Ex Corde Ecclesiae*, die als kader dienen voor alle kerkelijk opgerichte en/of kerkelijk erkende katholieke theologische faculteiten ter wereld. Juist als kader laten zij ook de nodige ruimte voor concretisering die rekening houden met nationale wetgeving. Over de afstemming van de curricula op de kerkelijke documenten en de benoeming van docenten die een *mandatum docendi* behoeven voeren beide instellingen overleg met hun grootkanselier en/of hun *ordinarius loci*, en met de Congregatie voor Katholieke Educatie te Rome.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een driejarige master theologie:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.
- Afgestudeerden beschikken over de eindtermen, vaardigheden en attitude die zij nodig hebben om toegelaten te worden tot het kerkelijk ambt waartoe de master opleidt, en om dit ambt met vrucht te kunnen vervullen. Deze kwalificaties verschillen van kerk tot kerk en daarmee ook van master tot master.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

### *Masteropleidingen geestelijke verzorging*

Op het gebied van krijgsmacht en justitie heeft de overheid bepaalde zendende instanties bevoegd verklaard; binnen het leger en justitiële inrichtingen worden alleen geestelijk verzorgers aangesteld die een binding met een dergelijke zendende instantie hebben. Op het gebied van zorginstellingen – die doorgaans als de werkgever optreden – worden er door de overheid geen beroepseisen geformuleerd. In de praktijk worden in de zorginstellingen geestelijke verzorgers met zeer uiteenlopende opleidingen zowel op WO-niveau als ook op Hbo-niveau aangesteld, in veel gevallen met ambtsbevoegdheid, maar in toenemende mate ook zonder. De masteropleidingen die opleiden tot geestelijk verzorger bij zorginstellingen zijn door de Vereniging van Geestelijk Verzorgers bij Zorginstellingen geaccrediteerd aan de hand van een toetsingskader (<http://skgv.mijnregister.nl/files/Toetsingskader%20bij-%20en%20nascholing1.pdf>), en opgenomen in het register van geaccrediteerde opleidingen van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers. Naast éénjarige opleidingen tot geestelijk verzorger bestaan er ook driejarige masteropleidingen die tevens opleiden tot een kerkelijk ambt en die voldoen aan de eerder genoemde kerkelijke eisen.

Met het oog op een bredere inzet in tal van andere organisaties biedt een enkele faculteit ook een éénjarige masteropleiding op het terrein van de geestelijke zorg in organisaties aan.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een master geestelijke verzorging:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.
- Afgestudeerden beschikken over de kwalificaties die zij nodig hebben om toegelaten te worden tot de functie van geestelijk verzorger bij het leger of een justitiële inrichting, voldoen aan de eisen zoals gesteld in het toetsingskader van de VGVZ (<http://skgv.mijnregister.nl/files/Toetsingskader%20bij-%20en%20nascholing1.pdf>), of beschikken over gelijkwaardige kwalificaties.
- Afgestudeerden van een driejarige master geestelijke verzorging voldoen tevens aan de eindtermen die boven genoemd zijn bij masteropleidingen die opleiden tot een ambt.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

### *Educatieve masteropleidingen*

Hoewel er (nog) geen wettelijke criteria voor de opleiding tot docent in het godsdienst-/levensbeschouwelijk onderwijs zijn geformuleerd, zijn er door humanistische, protestantse en rooms-katholieke beroepsverenigingen wel ‘profielen’ van de betreffende docent op de 1e en 2e graadsniveau opgesteld. Aan sommige universiteiten kan men via een minor in het bachelorprogramma een tweedegraads lesbevoegdheid verkrijgen. Er zijn twee varianten van de eerstegraads universitaire lerarenopleiding: een éénjarige educatieve master waartoe men kan worden toegelaten na voltooiing van een ander éénjarig masterprogramma binnen het religiedomein, en een tweejarig educatief masterprogramma, waarin de éénjarige universitaire lerarenopleiding wordt gecombineerd met éénjarig vakinhoudelijk verdiepingsprogramma op masterniveau. In beide gevallen maakt een onderwijsstage van 30 EC deel uit van het programma. Feitelijk duurt de masteropleiding tot leraar in beide gevallen twee jaar na de bachelor. Deze opleidingen zijn door de overheid bekostigd en er wordt studiefinanciering voor toegekend.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een educatieve masteropleiding:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.

- Afgestudeerden beschikken over de pedagogische en didactische kwalificaties die in het Nederlandse onderwijsveld gebruikelijk zijn voor docenten met een eerstegraads lesbevoegdheid.

Educatieve masteropleidingen vallen buiten de in DGO-verband georganiseerde visitatieronde.

*Overige masteropleidingen*

De eisen voor de theologische masterprogramma's die voor meerdere beroepsvelden opleiden, verschillen per instelling en per studievariant.



## Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

### Masteropleiding Predikantschap

Competentieprofiel van de predikant		
Route	Gemeentepredikant	Predikant Geestelijk Verzorger
I. Hermeneutische kerncompetentie	<u>Hermeneutische bekwaamheid.</u> Het vermogen om methodisch, bereflecteerd en vernieuwend teksten, tradities, verhalen en praktijken in hun contexten en wisselwerkingen te lezen, te interpreteren, te verstaan en te vertolken en zichzelf hierbij te laten lezen, interpreteren, verstaan en vertolken.	
II. Academische competenties	<u>Academische bekwaamheid.</u> Het vermogen om zelfstandig de theologische wetenschap te beoefenen, hierbij op wetenschappelijke wijze gebruik te maken van bronnen en van relevante kennis uit andere wetenschapsgebieden, en verantwoording af te leggen van eigen interpretaties, en daarmee een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de protestantse theologiebeoefening	<u>Academische bekwaamheid.</u> Het vermogen om zelfstandig de protestantse theologische wetenschap te beoefenen, hierbij op wetenschappelijke wijze gebruik te maken van bronnen en van relevante kennis uit andere wetenschapsgebieden, en verantwoording af te leggen van eigen interpretaties
	<u>Disciplinaire bekwaamheid.</u> Het vermogen om wetenschappelijk onderzoek in een van de theologische onderzoeksgebieden (Sources, Beliefs, Practices) te verrichten en een originele bijdrage daaraan te leveren.	
III. Beroepsgerelateerde competenties  Intermediair: waarnemen en bemiddelen	<u>Verbindende bekwaamheid.</u> Het vermogen om in interactionele situaties verbindingen te leggen tussen cultuur en kerk, tussen traditie en dagelijks leven, tussen de plaatselijke kerk en de catholica.	<u>Verbindende bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. in interactionele situaties verbindingen te leggen tussen levensbeschouwelijke tradities en dagelijks leven; b. om interacties tussen zorg, cultuur, maatschappij en kerk te verhelderen; c. kennis en ervaring die in het ene veld worden opgedaan in andere velden vruchtbaar te maken.
	<u>Representatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. als vertegenwoordiger van Evangelie en (protestantse) kerk, van een levensbeschouwelijke organisatie of van de theologie te fungeren in een kerkelijke, seculiere en/of multireligieuze context; en b. om	<u>Representatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. in spanningsvelden van individu en zorginstelling, maatschappij en levensbeschouwelijke organisaties vanuit het ambt als representant, bemiddelaar en pleitbezorger op te treden; b. om

Competentieprofiel van de predikant		
Route	Gemeentepredikant	Predikant Geestelijk Verzorger
	te gaan met de verwachtingen die er dienaangaande leven ten aanzien van de eigen persoon als ambtsdrager.	te gaan met de verwachtingen die er dienaangaande leven ten aanzien van de eigen persoon als representant van het levensbeschouwelijke domein of van de kerk.
	<u>Missionaire bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. te communiceren met mensen van fundamenteel verschillende achtergronden en levensbeschouwingen; b. eigen overtuigingen en geloof te verwoorden en te verkondigen in het besef van de specifieke context waarin dit gebeurt.	<u>Levensbeschouwelijke bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. te communiceren met mensen van fundamenteel verschillende achtergronden en levensbeschouwingen; b. de eigen overtuiging dienstbaar te kunnen maken aan concrete ontmoetingen en specifieke contexten.
IV. Beroepsgerelateerde competenties  Pastor (P): begeleiden en bijstaan  Begeleider (GV): bijstaan en adviseren	<u>Pastorale bekwaamheid.</u> Het vermogen om personen en groepen te begeleiden en bij te staan in geloofs- en levensvragen en anderen daarvoor toe te rusten.	<u>Pastoraal-begeleidende bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. personen en groepen in geloofs- en levensvragen, in crises en coping te begeleiden en bij te staan met het oog op heling; b. specifieke kenmerken van verschillende werkvelden van geestelijke verzorging te onderkennen en te kunnen hanteren in de begeleiding van mensen.
		<u>Ethische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. zelfstandig op ethische aspecten van zorg te reflecteren; b. personen en groepen te begeleiden bij het vinden van een antwoord op ethische vragen; c. leiding te geven aan moreel beraad; en d. management en instellingen in ethische vragen te adviseren.
V. Voorganger/leraar (P): vieren en leren  Voorganger/opleider (GV): vieren en leren	<u>Homiletische bekwaamheid.</u> Het vermogen om in een preek of meditatie exegese, bijbelse theologie en christelijke traditie te verbinden met de leefwereld en de existentiële vragen van de hoorders.	<u>Homiletische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. in een preek of meditatie exegese, bijbelse theologie en christelijke traditie te verbinden met de leefwereld en de existentiële vragen van de hoorders; b. in diverse situaties

Competentieprofiel van de predikant		
Route	Gemeentepredikant	Predikant Geestelijk Verzorger
		bezinnend en verbindend te spreken
	<u>Liturgische bekwaamheid.</u> Het vermogen om vorm te geven aan en voor te gaan in liturgische bijeenkomsten in het besef van de specifieke context waarin dit gebeurt.	<u>Liturgisch-rituele bekwaamheid.</u> Het vermogen om vorm te geven aan en voor te gaan in bijeenkomsten van liturgische of rituele aard in het besef van de specifieke context waarin dit gebeurt.
	<u>Didactische bekwaamheid.</u> Het vermogen om in catechese en vorming leerprocessen te initiëren, te begeleiden en anderen daarvoor toe te rusten.	<u>Didactische bekwaamheid.</u> Het vermogen om personen en groepen op dynamische en verdiepende wijze van scholing, training en advies te voorzien
VI. Beroepsgerelateerde competenties  Leider: leiden en organiseren	<u>Agogische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. veranderingen in een geloofsgemeenschap te initiëren en te begeleiden; b. de gemeente bij te staan in het verwoorden van haar roeping en visie; c. beleid ten aanzien van taken, relaties en communicatiepatronen te (helpen) initiëren, te ontwikkelen en uit te (laten) voeren; d. personen en groepen te motiveren.	<u>Agogische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. personen en groepen in groeiprocessen van spirituele en zingevende aard te begeleiden; b. beleid ten aanzien van taken, relaties en communicatiepatronen te (helpen) initiëren, te ontwikkelen en uit te (laten) voeren met het oog op levensbeschouwelijke en ethische aspecten van zorg
	<u>Communicatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. zich zowel mondeling als schriftelijk zorgvuldig, begrijpelijk en doelgericht uit te drukken; b. informatie te verwerken en via het voor het doel geschikte medium te verspreiden; c. in interactie te treden met personen en groepen; d. te communiceren over de eigen communicatie (metacommunicatie).	<u>Communicatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. in verschillende situaties en op veelzijdige wijze met personen en groepen in interactie en dialoog te treden; b. zich zowel mondeling als schriftelijk zorgvuldig, begrijpelijk en doelgericht uit te drukken; c. informatie te verwerken en via het voor het doel geschikte medium te verspreiden; d. te communiceren over de eigen communicatie (metacommunicatie).
	<u>Coöperatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. vanuit de eigen specifieke verantwoordelijkheid	<u>Coöperatieve bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. vanuit de eigen specifieke verantwoordelijkheid

Competentieprofiel van de predikant		
Route	Gemeentepredikant	Predikant Geestelijk Verzorger
	in gemeente en samenleving samen te werken met ieder die daarvoor in aanmerking komt; b. samenwerking te bevorderen; c. aanspreekbaar te zijn op eigen houding en gedrag als ambtsdrager.	interdisciplinair samen te werken met ieder die daarvoor in aanmerking komt; b. samenwerking te bevorderen; c. samen te werken met en leiding te geven aan vrijwilligers; d. aanspreekbaar te zijn op eigen houding en gedrag als functionaris en ambtsdrager.
VII. Persoonsgerelateerde competenties	<u>Beroepsethische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. vanuit beroepsethisch perspectief het eigen handelen vorm te geven en te evalueren; b. personen en groepen te begeleiden bij het vinden van een antwoord op ethische vragen; c. in eigen houding en gedrag gestalte te geven aan de waarden, deugden en normen (integriteit, betrouwbaarheid, respect, verantwoordelijkheid, etc.), die passen bij het beroep.	<u>Beroepsethische bekwaamheid.</u> Het vermogen om a. vanuit beroepsethisch perspectief het eigen professioneel handelen vorm te geven en te evalueren; b. in eigen houding en gedrag gestalte te geven aan de waarden, deugden en normen (integriteit, betrouwbaarheid, respect, verantwoordelijkheid, etc.), die passen bij het beroep.
	Personale bekwaamheid. Het vermogen om a. op reflectieve wijze om te gaan met de eigen biografie, de eigen geloofsidentiteit en –praxis, en het eigen gedrag; b. met innerlijke ruimte de ontmoeting met een (vreemde) ander aan te gaan.	
	Integratieve bekwaamheid. Het vermogen om de diverse competenties en beroepsverantwoordelijkheden, en de drie dimensies van ambtsdrager, professional en privépersoon, die steeds tegelijkertijd aan de orde zijn, te integreren in eigen denken, voelen, willen en handelen.	

## Masteropleiding Verdieping

Competentieprofiel	
VIII. Hermeneutische kerncompetentie	<u>Hermeneutische bekwaamheid</u> . Het vermogen om methodisch, bereflecteerd en vernieuwend teksten, tradities, verhalen en praktijken in hun contexten en wisselwerkingen te lezen, te interpreteren, te verstaan en te vertolken en zichzelf hierbij te laten lezen, interpreteren, verstaan en vertolken.
IX. Academische competenties	<u>Academische bekwaamheid</u> . Het vermogen om zelfstandig de theologische wetenschap te beoefenen, hierbij op wetenschappelijke wijze gebruik te maken van bronnen en van relevante kennis uit andere wetenschapsgebieden, en verantwoording af te leggen van eigen interpretaties, en daarmee een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de protestantse theologiebeoefening.
	<u>Disciplinaire bekwaamheid</u> . Het vermogen om wetenschappelijk onderzoek in een van de theologische onderzoeksgebieden (Sources, Beliefs, Practices) te verrichten en een originele bijdrage daaraan te leveren.



## Bijlage 4: Overzicht van de programma's

---

### Masteropleiding Verdieping

#### *Biblical and Historical Theology*

Ingangseisen: voor de Bijbelse vakken kennis van het Hebreeuws en Grieks op het niveau van de bachelor Klassiek van de PThU; kennis van het Latijn wordt (ook voor de historische vakken) ten zeerste aanbevolen.

Hermeneutics	5 EC
Sacred Texts	5 EC
Community	5 EC
RUG Mastercourse	10 EC
Methodology: Biblical and Historical Theology (The Lord's Prayer in Different Contexts)	5 EC
Keuze uit de volgende cursussen	5 EC
Specialisation Course Church History	
Specialisation Course New Testament	
Specialisation Course Old Testament (bij RUG of vanaf studiejaar 2013-2014 in Amsterdam)	
Literature	10 EC
Thesis	15 EC

#### *Systematic Theology*

Ingangseisen: geen, tenzij wordt gekozen voor een scriptieonderwerp uit de periode vóór 1800

Hermeneutics	5 EC
Sacred Texts	5 EC
Community	5 EC
RUG mastercourse	10 EC
Methodology: Systematic Theology (Theology of Love)	5 EC
Keuze uit de volgende cursussen	5 EC
Specialisation Course Crosscultural Theology	
Specialisation Course Ethics	
Specialisation Course Dogmatics	
Specialisation Course History of Christian Doctrine	
Specialisation Course Philosophy of Religion	
Literature	10 EC
Thesis	15 EC

#### *Practical Theology*

Ingangseisen: geen

Hermeneutics	5 EC
Sacred Texts	5 EC
Community	5 EC
RUG mastercourse	10 EC
Methodology: Practical Theology (Doing research on practices of faith)	5 EC

Keuze uit de volgende cursussen	5 EC
Specialisation Course Religious communities in a Changing Civil Society	
Specialisation Course Pastoral Care in Different Cultural and Social Contexts	
Literature	10 EC
Thesis	15 EC

### *Intercultural Theology*

De routes van door de PThU uitgenodigde buitenlandse studenten wijken enigszins af van de hierboven beschreven routes. In plaats van de Mastercourse van 10 EC volgen zij de cursus Contextual Theology – Intercultural Theology van 5 EC en de Exploration Course 5 EC. Het gaat niet om een aparte afstudeerrichting. Buitenlandse studenten kiezen voor één van de drie afstudeerrichtingen en volgen in die richting een specifiek programma à rato van 10 ec.

## **Masteropleiding Predikantschap**

### *Afstudeerrichting Gemeentepredikant – Amsterdam (voltijd)*

Onderdeel		Cursus	Dt	EC		
Verkennen (60 EC)	Sem 1	Roeping en beroep	1	1		
		Exegese OT	1	5		
		Geloofspraktijken in sociaal culturele netwerken I	1	2,5		
		Christus meerduiding (dogmatiek)	1	5		
		Pastorale training	2	5		
		Vrije ruimte (geoormerkt)	nbn	10		
	Sem 2	<i>Vrije ruimte</i>	nbn	5		
		De predikant als intermediair (trainingsweek)	1	1,5		
		Leiding en beleid (3-daagse)	2	1		
		Geloofspraktijken in sociaal culturele netwerken II	2	2,5		
		Velden van moraliteit (Christelijke Ethiek)	2	5		
		Kerk in de wereld en Kerkgeschiedenis	1	4		
		Exegese NT	2	5		
		Performance en Communicatie	3	1		
		Voorgaan in de eredienst	3	4		
		Leerprocesbegeleiding en intervisie	1/2/3	2,5		
		Verdiepen (60 EC)	Sem 1	Intra-disciplinaire cursus Systematische vakken	3	5
				Intra-disciplinaire cursus Praktische Theologie	3	5
				Intra-disciplinaire cursus Bijbel- en historische wetenschappen	3	5
Disciplinaire cursus	4			5		
Vrije ruimte, passend bij thesistraject	nbn			10		
Sem 2	Specialisatie cursus		4	5		
	Literatuur voor thesis		4	10		



Onderdeel		Cursus	Dt	EC
		Thesis	5	15
Verbinden (60 EC)	Sem 1	Kerk en Recht	5	5
		Nederlandse KG en belijdenisgeschriften	6	5,5
		Het gebruik van de Bijbel in kerk en samenleving	6	5,5
		Performance en communicatie II	5	0,5
		Stage en supervisie ( loopt door naar sem 2)	6/7/8	12,5
		Levensloop en sacramentaliteit	8	5,5
		Leren geloven	7	5,5
	Sem 2	Missiologie	7	5,5
		Ambtelijk leidinggeven in de gemeente	8	5,5
		Godsleer; Dogmatiek	8	5
		De theoloog wordt predikant	8	3
		Visie op het ambt/ eindgesprek	8	1

*Afstudeerrichting Gemeentepredikant – Groningen en Predikant-Geestelijk Verzorger*

Onderstaand overzicht geeft de meest recente stand van zaken weer, zoals gekend / aangekondigd tijdens het locatiebezoek in juni 2013.

	Variant Gemeentepredikant	Variant Predikant-Geestelijk Verzorger
<b>Basissemester</b>		
Sem. 1	Roeping en beroep (1 EC)	Roeping en beroep (1 EC)
	<i>3 Intradisciplinaire cursussen</i> Hermeneutics (5 EC) Sacred Texts (5 EC) Community (5 EC)	<i>3 Intradisciplinaire cursussen</i> Hermeneutics (5 EC) Sacred Texts (5 EC) Community (5 EC)
	<i>3 Basis cursussen</i> Ned. Kerkgeschiedenis (5 EC) Bijvak 1 bij RUG (5 EC) Bijvak 2 (5 EC)	<i>3 Basis cursussen</i> Ned. Kerkgeschiedenis (5 EC) Psychopathologie en religie RUG (5 EC) Medische Ethiek (5 EC)
<b>Praktijkvelden</b>		
Sem 2	<i>Praktijkveld 1: Verkennen van het werkveld</i> Praktijkverkenning (9 EC) Exposure-week (1.5 EC) Exegese 1 (5 EC) Leergezelschap 1 (1 EC)	<i>Praktijkveld 1: Verkennen van het werkveld</i> Context en werkvelden van GV (9 EC) Exposure-week (1.5 EC) De reflectieve geestelijk verzorger (5 EC) Leergezelschap 1 (1 EC)
	<i>Praktijkveld 2: Begeleiden van individuele mensen in hun levensvragen</i> Basistraining pastoraat (8 EC) Antropologie en spiritualiteit (5 EC) Performance en communicatie (1 EC) Leergezelschap 2 (1 EC)	<i>Praktijkveld 2: Begeleiden van individuele mensen in hun levensvragen</i> Basistraining pastoraat (8 EC) Antropologie en spiritualiteit (5 EC) Performance en communicatie (1 EC) Leergezelschap 2 (1 EC)

	<b>Variant Gemeentepredikant</b>	<b>Variant Predikant-Geestelijk Verzorger</b>
Sem 3	<p><i>Praktijkveld 3: Begeleiden van leerprocessen</i> Leren geloven (8 EC) Belijden in traditie en praktijk (5 EC) Exegese II (5 EC) Leergezelschap 3 (1 EC)</p> <p><i>Praktijkveld 4: Voorgaan in liturgische vieringen</i> Vieren en preken (10 EC) Performance en communicatie (0.5 EC) Leergezelschap 4 (1 EC)</p>	<p><i>Praktijkveld 3: Begeleiden van leerprocessen</i> Methodisch/interdisciplinair werken (8 EC) Belijden in traditie en praktijk (5 EC) Exegese II (5 EC) Leergezelschap 3 (1 EC)</p> <p><i>Praktijkveld 4: Voorgaan in liturgische vieringen</i> Vieren en preken (10 EC) Performance en communicatie (0.5 EC) Leergezelschap 4 (1 EC)</p>
Sem 4	<p><i>Praktijkveld 5: Leidinggeven en opbouwen</i> Gemeenteopbouw/ecclesiologie (8 EC) Ambstheologie en kerkrecht (5 EC) Leidinggeven en beleid (1 EC) Leergezelschap 5 (1 EC)</p> <p><i>Praktijkveld 6: Ontwikkelen van een eigen visie op het ambt</i> Instellingstraining (4 EC) De theoloog wordt predikant (3 EC) Bijbelse Theologie (5 EC)</p>	<p><i>Praktijkveld 5: Leidinggeven en opbouwen</i> Zorgethiek (8 EC) Ambstheologie en kerkrecht (5 EC) Leidinggeven en beleid (1 EC) Leergezelschap 5 (1 EC)</p> <p><i>Praktijkveld 6: Ontwikkelen van een eigen visie op het ambt</i> Instellingstraining (4 EC) De theoloog wordt predikant (3 EC) Bijbelse Theologie (5 EC)</p>
Sem 5	<p><i>Praktijkveld 7: Dienen en Representeren</i> Stageafronding, eindwerkstuk (5 EC) Casualia (5 EC) Diaconaat – GP (5 EC)</p>	<p><i>Praktijkveld 7: Dienen en Representeren</i> Stageafronding, eindwerkstuk (5 EC) Casualia (5 EC) Diaconaat – PGV (5 EC)</p>
<b>Verdieping en Specialisatie</b>		
Sem 5	<p><i>Aanvang specialisatie</i> Master Course RUG (10 EC) Methodology S, B of P (5 EC)</p>	<p><i>Aanvang specialisatie</i> Master Course RUG (10 EC) Methodology S, B of P (5 EC)</p>
Sem 6	<p><i>Specialisatie en thesis</i> Specialisatiecursus (5 EC) Literatuur (10 EC) Scriptie (15 EC)</p>	<p><i>Specialisatie en thesis</i> Specialisatiecursus (5 EC) Literatuur (10 EC) Scriptie (15 EC)</p>

## Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

### Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

#### *Masteropleiding Verdieping*

De *instroom* van de master Verdieping zag er de afgelopen jaren, uitgesplitst naar geslacht, als volgt uit:

Instroom M Verdieping - Groningen en Kampen			
Cohort	Totaal	% Man	% Vrouw
2007	23	39%	61%
2008	12	42%	58%
2009	10	50%	50%
2010	14	60%	40%
2011	11	55%	45%

Op de peildatum 31 augustus 2012 was het *rendement* van de voltijds- en deeltijdstudenten van de cohorten 2006 t/m 2011 van de opleiding als volgt:

	Cohort	Aantal afgestudeerden				
		2007	2008	2009	2010	2011
2007	23	7	10	12	16	16
2008	12		7	7	9	9
2009	10			4	7	7
2010	14				8	9
2011	11					8

Uitgesplitst naar vol- en deeltijd waren de rendementen als volgt:

	Cohort	Aantal afgestudeerden voltijd					% N	% N+1
		2007	2008	2009	2010	2011		
2007	11	7	8		9	10	64%	73%
2008	10		7	7	8	8	70%	70%
2009	6			4	4	4	67%	67%
2010	10				8	8	80%	80%
2011	8					8	100%	-

	Cohort	Aantal afgestudeerden deeltijd					% N	% N+1
		2007	2008	2009	2010	2011		
2007	12		2	4	7	6	0%	17%
2008	2				1	1	0%	0%
2009	4				1	3	0%	25%
2010	4					1	0%	25%
2011	3					0	0%	-

De deeltijdvariant van de master Verdieping zal in Groningen niet langer aangeboden worden, omdat de cohorten niet groot genoeg zijn om zowel een voltijd- als een deeltijdvariant rendabel aan te kunnen bieden.

### Masteropleiding Predikantschap

De *instroom* binnen alle opleidingen die na deze accreditatie gezamenlijk de master Predikantschap zullen gaan vormen zag er de afgelopen jaren, uitgesplitst naar geslacht, als volgt uit:

<b>Instroom M Predikantschap Amsterdam, Groningen, Utrecht, Leiden en Kampen VOLTijd EN DEELTijd</b>			
<b>Cohort</b>	<b>Totaal</b>	<b>% man</b>	<b>% vrouw</b>
2007	70	51%	49%
2008	62	56%	44%
2009	57	43%	57%
2010	85	65%	35%
2011	55	59%	41%

Op de peildatum 31 augustus 2012 was het *rendement* van de voltijds- en deeltijdstudenten van de cohorten 2006 t/m 2011 van de driejarige masteropleidingen als volgt:

<b>Rendementen 31-08-2012 Kampen, Utrecht, Leiden VOLTijd EN DEELTijd</b>					
<b>Cohort</b>	<b>Aantal in cohort</b>	<b>% afgestudeerd</b>	<b>% nog studierend</b>	<b>% uitval</b>	<b>% overstap</b>
2006	16	81%	13%	6%	0%
2007	70	63%	17%	14%	6%
2008	62	66%	31%	3%	0%
2009	57	40%	51%	7%	2%
2010	85	24%	61%	13%	2%
2011	55	7%	85%	7%	0%

Uitgesplitst naar de voltijd en deeltijdvariant is het rendement van de cohorten 2006 t/m 2011 van de driejarige masteropleidingen als volgt:

<b>Rendementen 31-08-2012 Kampen, Utrecht, Leiden VOLTijd</b>					
<b>Cohort</b>	<b>Aantal in cohort</b>	<b>% afgestudeerd</b>	<b>% nog studierend</b>	<b>% uitval</b>	<b>% overstap</b>
2006	10	80%	10%	10%	0%
2007	37	68%	14%	16%	3%
2008	38	74%	26%	0%	0%
2009	34	56%	44%	0%	0%
2010	49	27%	63%	6%	4%
2011	38	3%	95%	3%	0%

<b>Rendementen 31-08-2012 Kampen, Utrecht, Leiden Deeltijd</b>					
<b>Cohort</b>	<b>Aantal in cohort</b>	<b>% afgestudeerd</b>	<b>% nog studierend</b>	<b>% uitval</b>	<b>% overstap</b>
2006	6	83%	17%	0%	0%
2007	33	58%	21%	12%	9%
2008	24	54%	38%	8%	0%
2009	23	17%	61%	17%	4%
2010	36	19%	58%	22%	0%
2011	17	18%	65%	18%	0%

Het aandeel studenten masteropleidingen dat binnen de nominale duur van de voltijdsvariant (180 EC in drie jaar) afstudeert is als volgt:

<b>Studietijd gelijk aan nominaal 31-08-2011 Kampen, Utrecht, Leiden VOLTIJD</b>			
<b>Cohort</b>	<b>Aantal in cohort</b>	<b>Aantal afgestudeerden</b>	<b>% afgestudeerden</b>
2006	10	6	60%
2007	37	20	54%
2008	38	19	50%
2009*	34	8	25%
2010*	49	1	2%
2011*	38	1	3%

Het aandeel deeltijd studenten masteropleidingen dat binnen de onderwijskundige nominale duur van de opleiding (180 EC in viereneenhalf jaar) afstudeert is als volgt:

<b>Studietijd gelijk aan nominaal 31-08-2011 Kampen, Utrecht, Leiden DEELTIJD</b>			
<b>Cohort</b>	<b>Aantal in cohort</b>	<b>Aantal afgestudeerden</b>	<b>% afgestudeerden</b>
2006	6	5	83%
2007*	33	18	55%
2008*	24	6	25%
2009*	23	1	4%
2010*	36	1	2%
2011*	17	3	18%

De cohorten die in de tabellen van een asterix zijn voorzien hebben op 31 augustus 2012 de nominale studieduur vermeerderd met één jaar nog niet bereikt.

## Contacturen

<b>Master Predikantschap, Route Gemeentepredikant Amsterdam (VT)</b>			
<b>Fase</b>	<b>Aard van de contacttijd per week (40 weken)</b>		<b>Bijzonderheden</b>
	<b>Onderwijs</b>	<b>Stage</b>	
Verkennen	7	1	
Verdiepen	4		excl. begeleiding thesis
Verbinden	5	305*	

\*20 weken van 15h per week

<b>Master Predikantschap, Route Gemeentepredikant Amsterdam (DT)</b>			
<b>Fase</b>	<b>Aard van de contacttijd per week (40 weken)</b>		<b>Bijzonderheden</b>
	<b>Onderwijs</b>	<b>Stage</b>	
Verkennen	6	0,5	
Verdiepen	4		excl. begeleiding thesis
Verbinden	4	305*	

\*30 weken van 10h

Master Predikantschap, Route Gemeentepredikant en Predikant Geestelijk Verzorger Groningen (VT)			
Fase	Aard van de contacttijd per week (40 weken)		Bijzonderheden
	Onderwijs	Stage	
Verdieping	4		excl. begeleiding thesis
Praktijkvelden	7	8	
Beroepsondersteunend	5		

In deze schema's zijn de meerdaagse trainingen niet opgenomen:

Cursus	Amsterdam/Groningen	Aantal-daagse
Roeping en beroep	beide	3
Leiding en beleid	beide	3
De predikant als intermediair	Amsterdam	5
Performance en Communicatie I&II	beide	3+3
De theoloog wordt predikant	beide	14
Pastorale training	Amsterdam	80uur (60uur training + 20 exposure)
Instellingstraining	Groningen	5

## Gerealiseerde docent-studentratio

### *Masteropleiding Gemeentepredikant*

De student-docent ratio in de masteropleiding bedraagt in het collegejaar 2012-2013 in fte gezien 1 op 20. Wanneer alle docenten die op enigerlei wijze een bijdrage leveren aan het onderwijs binnen de master geteld worden komen we in het collegejaar 2012-2013 uit op een ratio van 1:5. Dit beeld is enigszins vertekend nu wij in het collegejaar 2012-2013 onderwijs aanbieden op vijf locaties en er daarom meer docenten inzetten binnen het onderwijs. Het streven is om te komen tot een student-docent ratio van 1:10. Gezien de omvang van de cohorten en de wens van de opleiding om specialisering mogelijk te blijven maken zal het zo blijven dat binnen het verdiepende deel en de vrije ruimte van de opleiding groepen van vijf à zes studenten een cursus volgen waarbij meerdere docenten betrokken zijn.

### *Masteropleiding Verdieping*

De opleiding kent een omvang van 60 EC en heeft gemiddeld 4 geroosterde contacturen per week. Daarnaast wordt de student intensief begeleid door de docent waarbij hij zijn specialisatie volgt. De student-docent ratio van deze opleiding is in fte uitgedrukt 1:8. Op dit moment studeren slechts 8 studenten in deze master en is het aantal studenten die het verdiepingsjaar in het kader van hun driejarige master volgen gering. Dit maakt dat de ratio uitgedrukt in het aantal studenten ten opzichte van het aantal docenten dat op enigerlei wijze betrokken is bij het onderwijs op dit moment niet proportioneel is. Er zijn veel docenten betrokken bij de opleiding, maar de ratio uitgedrukt in fte past bij de manier waarop de opleiding is ingericht. Het management gaat er vanuit dat de ratio uitgedrukt in fte in de komende jaren zal groeien naar 1:12. Dit mede door een te verwachten grotere instroom in de predikantsmaster. Deze is dit collegejaar lager dan te doen gebruikelijk, mede ingegeven door de verplaatsing van de opleiding naar Groningen.

## **Bijlage 6: Bezoekprogramma**

---

### **Vrijdag 7 juni 2013 – PThU locatie Amsterdam**

Hoofgebouw Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, Amsterdam, E-vleugel 1<sup>e</sup> verdieping.

12.15u: Ontvangst commissie

12.30u: Lunch en interne vergadering commissie

14.15u: Gesprek Management PThU

- Prof. Dr. R.H. Reeling Brouwer, Directeur Onderwijs
- Drs. H.I. Ploeg-Bouwman, Opleidingscoördinator PThU Amsterdam
- Drs. A.W. Baan, Opleidingscoördinator PThU Groningen

15u00: Gesprek studenten Master Predikantschap te Amsterdam (Utrecht/Leiden)

- Willem Roskam, student Utrecht/Leiden, voltijd
- Laurens van Lavieren, student Utrecht/Leiden, voltijd
- André van der Stoel, student Amsterdam, voltijd
- Jacoline Batenburg-Rotteveel, student Amsterdam, voltijd
- Erwin van der Poel, student Amsterdam, deeltijd

15.45u: Gesprek docenten Master Predikantschap te Amsterdam

- Dr. P. Sanders, Universitair docent Oude Testament
- Prof. dr. K. Spronk, Hoogleraar Oude Testament
- Prof. dr. H.S. Benjamins, Universitair docent Dogmatiek
- Dr. R.J. de Vries, Universitair docent Praktische Theologie, i.h.b. pastoraat
- Drs. G.F. Struijs, Docent Seminarium

16.30u: interne vergadering commissie

17.15u: einde bezoek PThU Amsterdam

### **Dinsdag 11 juni 2013 – PThU locatie Groningen**

Protestantse Theologische Universiteit, Oude Ebbingestraat 25, Groningen

09.00u: Ontvangst commissie

09.15u: Voorbereidende vergadering commissie

12.30u: Gesprek studenten Master Predikantschap Groningen (Kampen)

- Klaas Douwes, student Predikant-Geestelijk Verzorger, Kampen
- Jan-Jaap Stegeman, student Gemeentepredikant, Kampen
- Marije Mazereeuw, student Gemeentepredikant, Kampen
- Hilde Boekeloo, student Predikant-Geestelijk Verzorger, Groningen
- Wilhelm Roseboom, student Gemeentepredikant, Groningen

13.15u: Gesprek studenten Master Verdieping

- Sam Bussey
- Dakerlin Mukhin
- Thatlian That

14.00u: Interne vergadering commissie

14.45u: Gesprek met docenten PThU locatie Groningen

- Prof. dr. H.M. Kim, Hoogleraar Kerkgeschiedenis
- Dr. A. van der Kooi, Universitair docent Dogmatiek
- Dr. L.A. Werkman, Universitair docent Crossculturele Theologie
- Prof. dr. H.P. de Roest, Hoogleraar Praktische Theologie

- Dr. M.N. Walton, Universitair docent Praktische Theologie
- Dr. L.T. Witkamp, Docent Seminarium
- 15.30u: Pauze commissie
- 15.45u: Gesprek Examencommissie en studieadviseurs / studentendecanen
- Prof. Dr. L.F. Koffeman, Amsterdam/Groningen, Voorzitter examencommissie
- Prof. Dr. M.A. Matthias, Groningen, Vice-voorzitter examencommissie
- Dr. G.J. van Klinken, Amsterdam, lid examencommissie
- Dr. T.A. Boer, Groningen, lid examencommissie
- M.A.M. Bouter, Studentendecaan locatie Amsterdam
- Drs. T.A. Struik, Studentendecaan locatie Groningen
- 16.30u: Interne vergadering commissie
- 17.15u: Gesprek met alumni Master Gemeentepredikant\*
- Ds. Martijn Barth, alumnu Master Gemeentepredikant Utrecht/Leiden
- Ds. Klaas de Lange, doctoraalopleiding Kampen
- Ds. Marijn Rohaan, Gemeentepredikant Kampen
- Ds. Bart-Niek van der Zedde, Master Predikant-Geestelijk Verzorger Kampen
- 18.00u: Vertrek commissie

### Woensdag 12 juni 2013

- 08.45u: Ontvangst commissie
- 09.00u: Gesprek Opleidingscommissie
- Prof. dr. H.M. Kim, Voorzitter opleidingscommissie, locatie Groningen
- Robin ten Hoope, student-lid, locatie Amsterdam
- Huib Klink, student-lid, locatie Amsterdam deeltijd
- Harm Prins, student-lid, locatie Groningen
- Dr. H.P. Vos, lid opleidingscommissie, locatie Amsterdam (Kampen)
- 09.45u: Interne vergadering commissie
- 10.30u: Gesprek management PThU
- Prof. Dr. F.G. Immink, Rector
- Prof. dr. R.H. Reeling Brouwer, Directeur Onderwijs
- Mr. Dr. T.C. Geelkerken, Manager Onderwijsondersteuning
- 11.30u: Vrij spreekuur
- 12.15u: Lunch en interne Vergadering commissie
- 15.15u: Presentatie voorlopige bevindingen
- 15.30u: Einde van het bezoek

\* De commissie heeft twee buitenlandse alumni van de masteropleiding Verdieping bevroegd via email: Dhr. Teddy Sakupapa en Dhr. Adham Krishna Satria.



## Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

---

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

### Masteropleiding Verdieping

0700274	1000519	0900540
0513369	1000497	1100483
0600695	1000500	0701270
1000438	0701254	1100548
0700339	1100521	0800708

### Masteropleiding Predikantschap

0900206	0050066	1000403	0060440
0273643	0513393	1000322	0050074
0701025	0040151	0050068	0495182
0050128	0020069	0900346	0800287
0495492	0801038	0379212	0600490
0600555	0601063	0800198	0700363

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Verslag Onderwijsconferentie PThU (mei 2010);
- PThU Studentenstatuut 2012-2013;
- PThU Schrijfwijzer masterthesis (december 2010);
- Taakomschrijving werkveldadviescommissie (september 2012);
- Kwaliteitsbeleid Onderwijs PThU (oktober 2012);
- Notitie Portfolio (oktober 2012);
- Jaarverslag 2012 PThU (juni 2013);
- Nota Internationalisering (juni 2013)
- Rapport Speerpunt Internationalisering (januari 2013);
- PThU Voorstel prestatieafspraken 2012-2016;
- PThU Toetsbeleid 2012-2014;
- Verslag Examencommissie Masteropleidingen PThU (mei 2013);
- Onderwijs- en examenregeling van de verschillende programma's;
- Recente verslagen Opleidingscommissie en Examencommissie;
- Inhoudsbeschrijving van de programmaonderdelen;
- Vergelijking programma Gemeentepredikant Amsterdam en Groningen;
- Nota volgordeijkheid driejarige master Predikantschap Groningen
- Literatuurlijst;
- Organigram PThU;
- Inge vulde beoordelingsformulieren masterscripties;
- Documenten waaraan de opleiding in de zelfstudies refereert;
- Materiaal over de studievereniging;
- Jaarverslagen, facultaire sociale jaarverslagen;
- Voorlichtingsmateriaal.

Van een aantal vakken heeft de commissie expliciet al het beschikbare materiaal (handboeken en syllabi, studiehandleidingen, toetsmaterialen, vakevaluaties, enz.) opgevraagd en bekeken. Vakken met \* worden zowel in de masteropleiding Verdieping als in de masteropleiding Gemeentepredikant Groningen aangeboden.

### **Masteropleiding Verdieping**

- Hermeneutics\*
- Sacred texts\*
- Community\*
- Methodology Biblical and historical theology
- Contextual theology
- Pastoral care in different contexts

### **Masteropleiding Predikantschap**

#### *Gemeentepredikant Amsterdam*

- Christelijke ethiek
- Pastorale training
- De lijdende rechtvaardige in Oude en Nieuwe Testament
- Feest!
- Hedendaagse dogmatiek
- Nederlandse theologie en kerkgeschiedenis

#### *Gemeentepredikant Groningen*

- Belijdenisgeschriften
- Theologische thema's
- Gemeenteopbouw
- Instellingstraining
- Nederlandse kerkgeschiedenis

#### *Predikant Geestelijk verzorger*

- Context en werkvelden geestelijk verzorger
- Zorgethiek

## Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen

---



### ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Diede Hntoebant

PRIVÉ ADRES: Kaatsaan 14  
B-1199 Kerbergen  
België

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UU, UvT, UL, TUA, RUG,  
RU, TUGK, VU, PTHU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leiden*

DATUM: *27.03.2013*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the left.

## ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Eibert Tigchelaar

PRIVÉ ADRES: Memorielaan 3  
6226 DB  
Maaricht

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Dr Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

U.T, UL, TUA, RUG, VU,  
PTHU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leiden*

DATUM: *27.03.2013*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized name followed by a long horizontal line that tapers to a point on the right.



## ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

*Henk Witte*

PRIVÉ ADRES:

*De Renselg*

*SOSI DA Goirke*

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

*Theologie & Religiewetenschappen*

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

*UL, TUA, TUGK, RU, RUG,  
VU, PTHU*

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leiden*

DATUM: *25.03.2013*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of several stylized, overlapping loops and lines.



## ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Peter Nissen

PRIVÉ ADRES:

Berg en Dalweg 296  
6522 CN Nijmegen

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie en Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UL, TU3K, VU, PTHU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leiden*

DATUM: *27.03.2013*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, cursive letters that appear to be 'R' and 'W'.

## ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Esra Delahaye

PRIVÉ ADRES:

St. Ignatiusstraat 237  
4817 KK Breda

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UL, TUA, TU3Kr, PTHU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVINGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leiden*

DATUM: *27.03.2013*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'E. J. B.', written in a cursive style.

## ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: MARK DELMARTINO

PRIVÉ ADRES: DIANAAN 15  
B-2600 ANTWERPEN

IS ALS ~~DESKUNDIGE~~ / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

THEOLOGIE & RELIGIEWETENSCHAPPEN

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

U. LEIDEN, RUGRONINGEN, W. AMSTERDAM,  
PROT. THEOLOG. UNIVERSITEIT

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE  
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN  
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN  
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER  
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: ANTWERPEN

DATUM: 25.03.2013

HANDTEKENING:

